

Biblioteca scolară

Donatie din partea
BIBLIOTECA ROMÂNEASCĂ

ENCICLOPEDICĂ „SOCEC”

No. 57. 27 noi 1909

4817 **JEAN RACINE**
subtit

ANDROMACA

(TRAGEDIE)

Tradusă de D. NANU

266749

1031

454

BUCUREȘTI

Editura Librăriei SOCEC & Co., Societate Anonimă

1909

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITATII
BUCURESTI
COTA 50
4817

PC 74/04

B.C.U. Bucuresti

C147792

84-2.1 = 59

NOTIȚĂ CRITICĂ

După „Antigona“ și „Parmeno“, una, tragedie clasică greacă, cealaltă, comedie clasică latină, — „*Biblioteca românească*“ are fericirea de a da publicului nostru doritor de înaltă cultură, una din cele mai frumoase tragedii clasice franceze, „Andromaca“ de *Racine*, într'una din cele mai frumoase traduceri în versuri din românește, datorite adîncului nostru poet, *D. Nanu*.

În „Andromaca“, — care și mai bine ar fi intitulată „Hermiona“ — marele dramaturg francez ne înfățișează, într'o formă de o neîntrecută perfecție, conflictul dintre doi eroi cuprinși de patima dragostei: dintre Pyrrhus, regele Epirului, care, deși făgăduise să ia de soție pe Hermiona, fiica Helenei și lui Menelau, ce se află ca oaspe în propriul lui palat, — se înflăcărează de dragoste pentru captiva sa, Andromaca, văduva lui Hector, și vrea s'o ia de soție, ridicîndu-și în contră pe toți Hellenii, cari cer pe fiul Andromacăi, Astyanax ca

să-lucidă; — și dintre Hermiona care, — deși iubită la nebunie de către vărul său, Oreste, fiul lui Agamemnon, trimis să aducă lui Pyrrhus, solia Hellenilor, — ține totuși, chiar cu prețul umilirii sale, să rămână la curtea lui Pyrrhus și să-i cucerească iubirea. Frumusețea neîntrecută a acestei tragedii stă în adâncimea, delicatețea și preciziunea, cu care *Racine* zugrăvește deosebitele momente prin care patima dragostei trece pînă subjugă cu desăvîrșire sufletul acestor eroi. Lupta dintre Hermiona și Pyrrhus se complică, cu, pe deoparte, lupta dintre Andromaca și Pyrrhus, căci Andromaca, deși amenințată să-și piardă fiul, vrea să rămână credincioasă soțului său Hector, ucis de Achille, tatăl lui Pyrrhus; iar, pe de alta, cu lupta dintre Hermiona și Oreste, căci Oreste, ca să poată cuceri inima, sîngerată de dragoste pentru Pyrrhus, a Hermionei, ajunge, el, fiu de rege, să-și mînjească solia, primind să slujască de instrument de răsbunare al Hermionei, ucizînd, prin oamenii săi, pe Pyrrhus, chiar înaintea altarului unde acesta se însoțea cu Andromaca. Desnodămîntul tragediei subliniază într'un chip desăvîrșit caracteristica pasională a iubirii. Hermiona, cuprinsă de ură geloasă în contra lui Pyrrhus, care o părăsise cu totul, pentru ca să se însoțească cu Andromaca, cheamă pe Oreste,

și-i promite dragostea sa, dacă ucide pe Pyrrhus; dar cînd Oreste, după săvîrșirea grozavei fapte, vine să-și ceară răsplata, Hermiona, înnebunită de gîndul că Pyrrhus a perit, îl izgonește blestemîndu-l și se duce cu părul despletit să se ucidă pe cadavrul necredinciosului ei iubit.

În privința calității traducerii, îmi iau îngăduința să reproduc parte din aprecierea ce am făcut asupra ei acum doi ani, după ce fusese publicată în „Convorbiri critice“:

Cine cunoaște simetria lapidară, căldura, conciziunea și finețea clasicismului francez, a cărui una din capod'opere, este și „Andromaca“ lui *Racine*, cu greu poate admite puțința unei traduceri bune din această literatură într'o limbă relativ primitivă ca a noastră. La drept vorbind (și, dîndu-ne seama că o adevărată traducere nu e necesar să aibă decît numai *unele* din calitățile stilistice ale originalului), nici *Nanu* nu redă în traducere toate aceste calități, ci în mod evident doar concizia lapidară și căldura; dar, în schimb — și acesta e meritul excepțional al unui traducător — poetul nostru pune în stilul traducerii sale o calitate nouă: energia sănătoasă, care înlocuiește cu succes delicatețea cam manierată a secolului de galanterie în care trăiește *Racine*.

O comparație între un pasagiu din Andromaca franceză și cea română poate fi, din acest punct de vedere, și convingătoare, și instructivă. Bunioară, următoarea replică din rolul lui Pyrrhus (Act. I, sc. IV). La vorbele, prin care Andromaca îndeamnă pe Pyrrhus să fie vrednic de Achille, tatăl său, și să-i proteagă fiul, fără ca să-i mai ceară, ca ea, soția lui Hector, să-l mai ia de bărbat, Pyrrhus răspunde:

Hé quoi! Votre courroux n'a-t-il pas eu son cours?
 Peut-on haïr sans cesse, et punit-on toujours?
 J'ai fait des malheureux, sans doute; et la Phrygie
 Cent fois de votre sang a vu ma main rougie;
 Mais que vos vœux sur moi se sont bien exercés!
 Qu'ils m'ont vendu bien cher les pleurs qu'ils ont versés
 De combien de remords m'ont-il rendu la proie!
 Je souffre tous les maux que j'ai faits devant Troie.
 Vaincu, chargé de fers, de regrets consumé,
 Brûlé de plus de feux que je n'en allumai,
 Tant de soin, tant de pleurs, tant d'ardeurs inquiètes...
 Hélas! fus-je jamais si cruel que vous l'êtes?
 Mais enfin, tour à tour, c'est assez nous punir;
 Nous ennemis communs devraient nous réunir.
 Madame, dites-moi seulement que j'espère,
 Je vous rends votre fils, et je lui sers de père;
 Je l'instruirai moi-même à venger les Troyens;
 J'irai punir les Grecs de vos maux et de miens.
 Animé d'un regard, je puis tout entreprendre:
 Votre Ilion encor peut sortir de sa cendre:
 Je puis, en moins de temps, que les Grecs ne l'ont pris,
 Dans ses murs relevés couronnés votre fils.

Românește:

Ah, nu-și secă mînia izvoru'n pieptul tău!
Se poate urî veșnic, și pedepsi mereu?
E drept, pe mulți făcut-am nenorociți: Frigia
Văzû cum semănat-am în casa taurgia:
Dar cît de bine ochii-ți din cale m'a întors!
Ce scump plătit-am plînsul ce'n vremuri ți l-am stors!
Ce remușcări amare luai cu dulcea pradă!
Vezi tu? Toată ruina, ce'n jalnica Troadă
Am semănat-o singur, — în chin o ispășesc;
Încătușat ca'n fiare sînt azi, căci te iubesc!
N'au ars atîtea flacări de ziduri și de torțe,
N'a mistui războiul în el atîtea forțe,
Cît mi-ai aprins în suflet adînci păreri de rău!
Vai! Fost-am eu cu tine pănă'ntr'atît calău?
Dar, în sfîrșit, ajunge: ne-am pedepsit dea-rîndul.
Avem aceeași dușmani: unească-ne ei gîndul.
Dă-mi raza de nădejde de care să m'anin;
Aș vrea să fiu părinte copilului tău... Vin!
Însuflețit de tine, mă'nalt, urzese o țară:
Din praf și din cenușă fac Troia să răsară;
Pe scuturile frînte regină-aș vrea să treci,
De chinurile tale voiu pedepsi pe Greci, —
Cînd zidurile Troii Hellada va să'nfrunte,
Eu însu-mi pun coroana pe-a fiului tău frunte!

Energia traducerii române se vede cu deosebire în avîntul final măreț, care în original este mult mai unit și potolit, dar în acelaș timp mai fin și mai nuanțat. O asemenea traducere stă cu cinste alături de cele mai măestre traduceri ale lui *Costache Negruzzi*.

NOTIȚA BIO-BIBLIOGRAFICĂ

Jean Racine s'a născut la Ferté-Millon. A studiat la Port-Royal și datorește mult sfaturilor literare ale amicului său *Boileau*.

A scris „*Andromaca*“ (1667) care a deșteptat multe gelozii literare, în special pe a lui *Molière*, care a și pus să se joace la teatrul său o parodie a acestei tragedii.

Afară de aceasta, *Racine* a mai scris „*Britanicus*“ (1669) „*Mitridate*“ (1673), „*Ifigenia*“ (1674), și „*Fedra*“ (1677), al cărui nedrept succes l-a făcut să se retragă din mijlocul cercurilor literare mult timp, pînă ce avu prilej să scrie acea capo-d'operă a scenei franceze care se cheamă „*Atalia*“ (1691).

Pe scena teatrului nostru, din pricina greutateților de interpretare a eroilor săi, *Racine* nu a prea văzut lumina rampei; însă în traduceri a pătruns operele sale, mulțumită lui *Iancu Văcărescu*, care traduce „*Britanicus*“ și lui *Sion*, care traduce „*Fedra*“. O retraducere a acesteia din urmă, într'o formă modernă și îngrijită, o va da în curînd și „*Biblioteca românească*“.

Racine, rivalul înaintaşului său *Corneille* în tragedia clasică franceză, se deosebete de acesta din urmă, mai ales prin faptul că el nu pune pe eroii săi în luptă cu vre-o înaltă datorie de conştiinţă, cum face *Corneille*, ale căruia personaje sînt supraoameni în felul concepţiei lui *Nietzsche*, nici nu voieşte să tragă vre-o încheiere; ci numai zugrăveşte patimi, lăsîndu-le să se desfăşure în toată măreţia fiinţei şi ispăşirii lor. În această privinţă, el se apropie mai mult de obiectivitatea artistică a artei pentru artă. Şi astăzi încă, în privinţa formei versului, se spune că *Racine* e cel mai mare poet al Franţei, fiindcă nicăiri accente mai adînci de pasiune nu se găsesc ca într'însul, şi mai ferecate în corectitudinea şi plasticitatea unei forme simple, fără podoabe zadarnice. Ele amintesc sculptura în granit a marilor maestri care în cîteva linii sigure, prind veşnica palpitate a vieţii care îşi ispăşeşte păcatul de a se înălţa prin durere. Citindu-l, îţi aduce aminte de versul lui Vigny: *J'aime la majesté des souffrances humaines*¹⁾.

¹⁾ Mi-e scumpă măreţia durerilor umane.

ACTUL ÎNTÎIU

SCENA I

ORESTE, PYLADE

ORESTE

Prieten drag, statornic ! De bine ce-ai sosit,
Posomorîta soartă, o clipă mi-a zîmbit.

Simt furia-i, furtună, departe 'n zări cum
[moare

Tu vii cu vreme caldă, cu cer senin, cu soare !

Cine-ar fi zis că soarta ce-atît ne-a 'nstrăinat,

Ne va unî pe țărml acestă blestemat ?

Și uite, — după vremuri de sbucium și furtună

Acei ce sînt prieteni, rămîn tot împreună.

PYLADE

Prinos de mulțumire la zei am fost adus,

Că'n drumul spre Hellada, ei stavilă mi-au pus.

O! cît am plîns, Oreste de cînd în chinuri grele
 Te bîntuie ursita cu vînturile-i grele!
 Din ziua blestemată cînd marea în delir
 Svîrli a noastre pînze aproape de Epir:
 Părea că'n veci te aflu într'o primejde nouă
 Și sufeream de dorul s'o 'mpart cu tine 'n două.
 Mă 'nfioram că Pluto, pripit să facă rău,
 Să nu-ți trimită moartea într'ajutorul tău.
 Azi te revăd la Pyrrhus... și, dacă nu mă 'nșel,
 O soartă mai miloasă te mîină către el.
 Alaiul, strălucirea ce văd în pragul porții
 Nu-mi par să fie semne de pregătire-a morții.

ORESTE

Vai, cine-mi poate spune ce soarta-a hotărît?
 Voi fi chemat spre viață? Spre Styx voi fi tîrît?
 Nu, nimeni nu prevede, destinul ce-ți păstrează,
 Cînd luneci spre femeie furat de-o caldă rază...

PYLADE

Cum? sufletul, iubirii vîndutu-l-ai tu, slav?
 Lași tu să doarmă 'n patu-i de moliciuni, —
 [un brav?

Prin ce demonic farmec, uitînd de clipe-amare,
 Ingăduiși să intri, plecat, sub a lui fiare?
 Se uită o rușine ce 'n viața-ai îndurat?
 Se mai înalță capul din țărână, — nepătat?
 Crezi tu, că Hermiona, ne'nduplecată 'n Sparta,
 Se pregătește oare 'n Epir — să-ți schimbe
 [soarta?

Dar pare că 'ntr'o vreme, tu o urai?... — credeam
 Că nu mă 'nșeli, stăpîne...

ORESTE

Pe mine mă 'nșelam!

O! nu certa, Pylade, cu' vorbe de osîndă
 Pe-un biet sărman ce-așteaptă drept sprijin —
 [vorba-ți blîndă.

Ascunsu-ți-am vreodată o jale sau vr'un dor?
 Tu cel d'întîiu știut-ai nebunul meu amor.
 Cînd Menelas alese ca stîlp bătrînei case
 Drept ginere pe Pyrrhus, ce neamu-i răsbusase,
 Pribeag mi-am dus durerea plutind pe mări
 [de-atunci

Cum duce osînditul un lanț de grele munci.
 Ai vrut să seci izvorul durerii mele, plînsu-mi,
 Și să mă scapi odată pe veci, de mine însu-mi!
 Tu veșnic ai fost gata să mă îmbărbătezi,

Pe jalnicul Oreste ca umbra să-l urmezi.
 Și fruntea, ochii, glasul, zîmbirea ta senină
 Mi-a săgetat pustiul cu-o dungă de lumină,
 Dar cînd, bătut de valul restriștei, am aflat,
 Că Hermiona, viața cu Pyrrhus și-a legat,
 Iți amintești ce mîndru am vrut s'o dau uitării
 Mînia să mi-o ferec în zaua nepăsării.
 În mintea mea, — iubitei îi micșoram splen-
 [doarea,
 Sfruntam privirea-i dulce a-tot-stăpînitoare !
 Ah ! mă simțeam de lanțul iubirii, desrobit . . . ,
 Și astfel, în Hellada, sosii mai liniștit.

Gemea areopagul de-arhonți, ostași de seamă
 — Primejdia făcuse din ei, un scut de-aramă —
 Nădărduiam: războiul, a luptei străluciri,
 Și gloria, — goni-va iubita-mi din gîndiri !
 Pe focul vechiu, uitarea curînd o să s'aștearnă
 Ca nourii de viscol pe soarele de iarnă.
 Dar miră-te ce soartă mă mistuie pe rug:
 Eu orb, — mergeam spre cursa, de care vream
 [să fug.
 De pretutindenii Grecii pe Pyrrhus amenință
 Hellada izbucnește în murmur de 'ndoință :
 Toți strigă că, trădîndu-și cuvîntul ce și-a dat,

Și mă trimit la Pyrrhus s'abat din drum pri-
[mejdea,

Să văd de-i cu putință, de sub milosu-i scut,
Să smulg copilul care-i de-atîția regi temut;
Dar nu fiul lui Hector mă face să-i calc casa;
De mii de ori ferice aș fi — să-i smulg aleasa!
Să nu te-aștepți, Pylade, c'amoru-mi înzecit,
De mult mai mari primejdii, să fie nimicit:
Cînd după-atîta sbucium* în darn mi-e 'npo-
[trivirea,

Mă las în voia soartei, cuprindă-mă orbirea!
Iubesc, — pe Hermiona venii s'o cer la zei,
S'o birui sau, de nu pot, să mor sub ochii ei.
Tu, ce cunoști pe Pyrrhus, nu știi cum
[vremea-și trece?

La curtea lui, în sine, ce crezi că se petrece?
Il ține Hermiona, ca 'n alte vremi supus?
Imi va reda el oare norocul meu apus?

PYLADE

Te-aș însela zadarnic, de ți-aș hrăni ideia
Că i-ar plăcea să-și uite la sînul tău femeia.
Deși de cucerirea-i de loc nu-i măgulit,
Azi roaba Andromaca pe rege l-a robit.
Pe dînsa o iubește. Dar, neclintită stîncă

Ea nu-i plăti iubirea, decît cu ură-adîncă.
 Ci el, să 'mbie prada, sub ochiu-i arzător,
 Cînd galeș se arată, cînd amenințător.
 Pe fiul ei adesea îl trece 'n vîrf de spadă
 I-arată capu-i fraged mai gata ca să cadă...
 Și tot el ia năframa să-i șteargă-apoi cu drag
 Luminele-i, de lacrimi ce-i curg pe-obraz șirag...
 Logodnica lui însăși îl vede, nu o dată,
 Venindu-i la picioare ca fiara 'nduplecată,
 Amestecînd prin vorbe ce dragostea rostesc,
 Suspine 'n care ura și ciuda izbucnesc...
 Pe el să nu te bizui: în starea ce-l orbește,
 S'ar însoți cu ura și-ar perde ce iubește!

ORESTE

Dar Hermiona? Spune-mi, cu ce ochi vede ea
 Tot visu-i în ruină? Zăritu-o-ai? Plîngea?

PYLADE

Stăpîne, Hermiona, cam după cît se vede,
 In vraja Andromacăi, prea mult nu se încrede.
 Ea speră că iubitui-i, o clipă rătăcit,
 La sînu-i se va întoarce învins, dar fericit.

Ci totuși, am văzut-o, înfrîntă de durere,
 Că farmecele sale rămîn fără putere.
 E gata 'n veci de ducă și n'ar urni un pas,
 Pe-Oreste-l cheamă 'n sprijin, la fiecare ceas.

ORESTE (gata să plece)

O! cum aș vrea genunchii să-i plec!... Așa să fie?

PYLADE (oprindu-l)

Sfîrșește 'ntîiu, oștene, înalta ta solie.
 Așteaptă-acî pe rege; vorbește-i calm, dar viu.
 Arată-i Grecii 'n arme cerînd pe-al Troii fiu.
 Mă prind că nu-ți dă fiul iubitei lui, stăpîne,
 Și, răsvrătit cu Grecii, legat de ea rămîne.
 Cu cît voi dușmănia veți semăna 'ntre ei, —
 Ei tot mai buni tovarăși se fac: tu asta vrei!
 Grăbește; vezi norocul să nu-ți trădeze frica:
 Și cere tot, de-ți place să nu cîștigi nimica.
 (Ii face semn că vine regele)

ORESTE (grăbit)

Tu,... spune-i Hermionei ce gînduri m'au răpus,
 Că dorul ei, el singur, la Pyrrhus m'a adus!

SCENA II

PYRRHUS, ORESTE, PHOENIX

ORESTE

Ingăduie, o rege, să simt toată mîndria,
Că eu am fost alesul, să port la voi solia.
Sînt fericit că Grecii m'au vrut mijlocitor
La fiul lui Achille și-al Troii 'nvingător.
Slăvindu-ți vitejia, cinstim ce se cuvine:
Sub el căzut-a Hector, al Troii zid, sub tine.
Tu lumii dovedit-ai ce mulți n'au dovedit:
Că visul unui tată prin fiu s'a împlinit.
Dar ceeace Achille s'ar fi scîrbit a face,
Mîhniți la tine, Greții o văd de-o vreme 'ncoace:
Tu încâlzești un șarpe la sîn, din neam Troian;
Primejdie e mila ce-o porți pentr'un dușman!
Nu-ți mai aduci amintecunoi cum fost-a Hector?
La ce odraslei sale, chiar tu să-i fii protector?
Noroadе sărăcite de el își amintesc;
De numele lui, pruncii Helladei se 'ngrozesc.
Nu-i văduvă săracă în Grecia cernită,
Copil rămas pe drumuri cu vatra pustiită,
Ca fiului lui Hector, la tine pripășit,
Să nu-i ceară un tată, un soț ce i-a răpit.

Dar cui vrea el odrasla lui Hector, ca jertfire?
Au Grecii drept asupra-i dela Dumnezeire?
Cum, — numai mie singur să nu-mi fie iertat
Să hotărăsc de prinșii ce soarta mi i-a dat?
Cînd zidurile Troii cădeau prin fum grămadă,
Și-aleșe tot ostașul o cuvenită pradă.
Atunci porunca soartei fu astfel dela zei:
Să fie Andromaca și pruncul său, — ai mei.
Hecuba la Ulysse sfîrșește 'ndurerată;
Casandra, roabă'n Argos urmat-a pe-al tău tată:
Pe robii lor întins-am vr'un drept? Avut-am zor
Să smulg ceva din fructul destoiniciei lor?
A! sîngele lui Hector, crezi Troia s'o renască,
Și cui i-am dat vieața, — vieața să-mi răpească?
Atîta 'nțelepciune ne-ar duce 'n năluciri:
Nu pot în toate celea să văd nenorociri.
Naintea răsboirii, ce-a fost cetatea Troii?
Cuib dîrz în metereze, și rodnic în eroii
Ce Asia robise! Mă uit cercetător, —
Ce văd apoi eu, omul ce-a fost biruitor?
Doar turnuri prăbușite în spuză, sub cenușă,
Cîmpii pustii, un fluviu de sînge și, 'n cătușă,
Un biet copil... O ceruri! E'n mintea or' și cui:
Cei, dobóriți de soartă, de lupte sînt sătui!
A fiului lui Hector ucidere-i jurată?

De ce d'un an de zile mereu fu amînată?
 Nu se putea să moară pe sînul lui Priam?
 Cînd au perit atîția sub Troia, trebuiam
 Cu drept cuvînt să-i rupem *atuncea* firul vieții,
 Cînd știi că nu cruțarăm nici cinstea bătrîneții.
 Izbînda, umbra nopții, mai tari c'a noastre uri,
 Mișceau a noastre brațe dînd crunte lovituri.
 Pe cei învinși, mînia-mi căzù din înălțime,
 Dar dincolo de ură, nu-i rost pentru cruzime.
 Și azi, cînd prins-am milă de-un biet copil ce cresc,
 Vreți mîna ce-l scăpase în sînge s'o mînjesc!
 Nu, nu; să-și cate Grecii, de vor,— au toată voia—
 Aiurea prada care le-a mai rămas din Troia.
 Al urii mele fluviu de-acuma a secat:
 Epirul o să cruțe din Troia ce-a scăpat.

ORESTE

Dar, rege, știi prea bine prin ce meșteșugire
 Astyanax trăiește, ș'un alt copil jertfire
 Pe rug fu pus în locu-i! Căci nu doar pe Troieni,
 Ci sîngele lui Hector îl cerem ca Helleni.
 Da, ura lor pe tatăl, în fiu-i se răsbună.
 Căci prea mult sînge curse, și furia nebună
 Aiurea nu-și vor stinge decît în viața lui.
 Și vor veni, n'ai teamă, aci Helleni destui...
 Înlătură primejdea!

PYRRHUS

A nu; le intru 'n voie:
Îmi place să găsească 'n Epir o altă Troie.
Întunece-i iar`ura și, 'n lupta lor aprinși,
Nu țină socoteală de mine sau de 'nvinși!
La ei recunoștință! n'ar fi întâiași dată,
Cînd Grecia plătește c'o astfel de răsplată.
Voi știți că Hector însuși cu vîrf se folosi,
Și poate că, la rîndu-i, și fiu-i într'o zi.

ORESTE

Purcezi dar, împotriva Helladei, răsvrătire?

PYRRHUS

Învins-am, să plec fruntea la ea cu umilire?

ORESTE

Dar dacă Hermiona în calea ta va sta?
Cu tatăl ei ca dușman, putea-vei tu lupta?

PYRRHUS

Mi-i dragă Hermiona, și-mi poate fi într'una,
Dar ea să cad și robul iubirii, — nu-i tot una!
Voi ști să 'mpac odată a mele 'ndatoriri.
Bun soț, să merg alături de-a gloriei măriri...

Acum, te poți abate să vezi fiica Helenii,
 Voi sînteți mi se pare, de-aproape chiar rudenii.
 Așa dar, scumpe oaspe, solia ta s'a 'nchis.
 Din partea mea, Helladei, răspunsul du-i, —
 [am zis.

SCENA III

PYRRHUS, PHOENIX

PHOENIX

Cum? Tu trimiți pe-Oreste, să-i cadă la picioare
 Iubitei ?

PYRRHUS

I-a fost scumpă, se zice-odinioare.

PHOENIX

Dac'ar porni și dînsa cu el pe-acelaș drum?
 Amorul vechiu e jarul ce se 'nvălește 'n serum.

PYRRHUS

Iubească-se în pace! Chiar binecuvîntarea
 Le-o dau, istețe Phoenix. Apuce 'n larg cărarea
 Către Lacedemona, plutească liniștiți...
 Cum m'ar scuti de-o grijă!

PHOENIX

Îi vrei tu fericiți?

PYRRHUS

Ți-oiu spune altă dată ce mi-arde'n suflet. Iată
Și văduva lui Hector...

SCENA IV

PYRRHUS, ANDROMACA, CEFIZA

PYRRHUS (eurtenitor, duios)

Regină 'ndurerată,

Să fiu eu fericitul ce-l cauți, — sau e vis?

ANDROMACA

Treceam spre locul unde ții fiul meu închis.
Odată 'n zi, tu singur îngăduși, stăpîne,
Să-mi văd unicul bine ce azi îmi mai rămîne
Din țara mea perduță... Cu el m'alın din plîns!
Și astăzi, toată ziua, la pieptu-mi nu l-am strîns!

PYRRHUS (compătimator)

Tot nu-s sătui Hellenii, cît te-au zdrobit sub
trudă;
Vor inima-ți străpunsă de-o veste și mai crudă!

ANDROMACA (neliniștită)

Dar care este frica de care sînt cuprinși?
Scăpatu-ți-a din fiare cumva Troienii prinși?

PYRRHUS

Mînia lor pe Hector tot nu-i secată încă...
Se tem de fiu-i.

ANDROMACA (cu jalnică ironie)

Demn e de ura lor adîncă!
Un biet copil ce încă e tot neștiutor,
Că Pyrrhus i-e stăpînul, dar că-i moștenitor
Lui Hector!

PYRRHUS

Grecii însă cer toți a lui peire;
Chiar Agamemnon fiul, veni să-mi dea de știre.

ANDROMACA (cu spaimă)

Și vei roști sentința ce morții mi l-a dat?
Din pricina mea, oare, e bietul vinovat?
Răsbunător? Sărmanul! Nu, nu! Vouă vi-e teamă
Că va rămîne cine s'aline-o biată mamă!
Și el mi-ar fi un sprijin de tată ori de soț...
Dar simt, simt că-l voi pierde: voi mă urîți
[cu toți.

S'o crează lumea faptă de om îndrăgostit ?
 Eu nu pot să mă sufer... petrec în tînguire,
 Și vrei în iadul ăsta să mai găsească iubire ?
 Ce farmec pentru tine mai poartă ochii mei,
 Când i-ai ursit în lacrimi să-și stingă-a lor
 [scînteii ?

A! jalea unui dușman primind-o cu cinstire,
 Dînd unei biete roabe nu slavă, — mîntuire,
 Luptînd pentru un oaspe la tine urmărit,
 Dar fără de răsplata de-a fi în schimb iubit
 Nimic să ceri, — și totuși să-l dăruiești cu zile, —
 Vezi, astfel ai fi vrednic de tatăl tău, Achille.

PYRRHUS

Ah! nu-și secă mînia izvoru 'n peptul tău !
 Se poate urî veșnic, și pedepsi mereu ?
 E drept, pe mulți făcut-am nenorociți: Frigia,
 Văzû cum semănat-am în casa taurgia;
 Dar cît de bine ochii-ți din cale m'au întors,
 Ce scump plătit-am plînsul ce 'n vremuri ți
 [l-am stors!
 Ce remușcări amare luaiu cu dulcea pradă!
 Vezi tu ? Toată ruina, ce 'n jalnica Troadă
 Am semănat-o singur, — în chin o ispășesc;
 Incătușat ca 'n fiare sînt azi, căci te iubesc!

N'au ars atâtea flacări de ziduri și de torțe,
 N'a mistuit războiul în el atâtea forțe,
 Cît mi-ai aprins în suflet adînci păreri de rău!
 Vai! fost-am eu cu tine până 'ntr'atît calău?
 Dar, însfîrșit, ajunge, ne-am pedepsit dea-rîndul,
 Avem aceiași dușmani: unească-ne ei gîndul.
 Dă-mi raza de nădejde de care să m'anin;
 Aș vrea să fiu părinte copilului tău... vin!
 Insufletit de tine, mă 'nalț, urzesc o țară:
 Din pulbere, cenușă, fac Troia să răsară;
 Pe scuturile frînte, regină-aș-vrea să treci,
 De chinurile tale voi pedepsi pe Greci, —
 Cînd zidurile Troii Hellada o s'o 'nfrunte,
 Eu singur pun coroana pe-a fiului tău frunte.

ANDROMACA

Copilului, stăpîne, nu-i trebuie măriri;
 Nu-i leagăn eu pruncia cu-asemeni năluciri!
 Nu, nu... O ziduri scumpe, ce n'ați păstrat
 [pe Hector,
 Aiurea căuta-vom de trebui un protector.
 Nu glorie, ci milă așteapt'un urgisit.
 O rugăminte numai, stăpîne, — și-am sfîrșit.
 Un adăpost îți cerem, să pot, printre ruine,
 Uitată și de oameni, uitată chiar de tine,
 Să-mi plîng acolo soțul și fiu-mi să-l ascund.

O zei! Să 'ndur durerea unui întreg popor
 Și nu cu mii de inimi, *cu una*, fără să mor;
 Să văd p'al tău părinte în toată strălucirea,
 Cum seceră pe Hector să-și facă nemurirea,
 Oh! cîtă sfișiere!..

PYRRHUS (sever)

Ajunge! mă supun
 Te voi uita, sau, știi eu? te voi urî nebun!
 Căci patima mea astăzi a mers așa departe,
 Că poate de iubire cumva să n'aibă parte...
 Gîndește-te mai bine: pe-amorul meu înfrînt,
 S'o ridica o ură de care mă 'nspăimînt!
 În dreapta mea mînie, nu voi cruța umilul,
 Iar de disprețul mumei chezaș va fi copilul!
 Și-apoi... Hellada-l cere, și... gloria-mi, n'am zor,
 Nerecunoscătorii s'o calce sub picior!

ANDROMACA (sfîrșită)

Il pierd dar! Toată paza lui pentru vremuri
 [grele
 Sînt nevinovăția-i și lacrămile mele,
 La urma urmei poate, în starea 'n care sînt,
 Cu moartea lui deodată, intra-voiu în pămînt,
 Căci numai pentru dînsul mai prelungeam eu
 [chinul;

M'oiu duce după Hector, cum va voi destinul!
Toți trei, vom fi deapururi prin grija lor uniți...

PYRRHUS

Mai bine-ți vezi odrasla, și matur chibzuiți.
Se poate, lângă fiu-ți, iubirea ta de mamă
Să nu mai ia necazul drept călăuză 'n samă.
Mă 'ntorc;—iar tu sărută-l cu drag, și nu uita,
Că moartea sau scăparea stă 'n hotărîrea ta.

ACTUL AL DOILEA

SCENA I

HERMIONA, CLEONA

HERMIONA

... 'nchin vouței tale: fie ce-o fi! Să vie..
...reau încă să-i îngădui această bucurie.
...lăde-l va aduce în fața mea curînd...
...ar dac' ai ști Cleona... n' aș vrea să-l vînd
[nicicînd!]

CLEONA

...ce fugi tu de dînsul ca umbra de lumină?
...ti idolul iubirii la care el se 'nchină.
...ai dorit tu însăți întors să-l vezi din drum?
...ai plîns că tot statornic rămasu-ți-a și-acum?

HERMIONA

...ea mult plăti iubirea-i cu nerecunoștință,
...l pot privi de-aproape în ochi, fără căință.

Din parte-mi ce rușine, și cît de răsbunat
 Se simte el, văzîndu-mi norocul sfărîmat!
 Par'că-l aud: aceasta-i femeia neclintită?
 Disprețuia iubirea-mi, și iat'o umilită!
 Ce sus pusese mîndra, al inimii ei preț!
 Să 'nvețe cum se 'ndură la rîndu-i un dispreț.
 Vezi tu? Un rău se 'ntoarce 'napoi de unde
[pleacă.
 Ești pricină de lacrimi? Tot lacrima te seacă.
 Cleona, vād în plînsu-mi, pedeapsa dela zei...

CLEONA

Imprăștie aceste zadarnice idei!
 Tu ai ucis într'însul învinuiri deșerte.
 Crezi oare că iubitul mai vine să te certe?
 Ți-aduce doar un suflet de tine 'nlănțuit. —
 Dar tatăl tău ce zice? nu-mi spui...

HERMIONA

El e mîhnit;

Și dacă Pyrrhus încă nici astăzi nu voiește
 Ca să predea Troianul și amînări urzește,
 Porunca lui e dată: să plec cît mai curînd.

CLEONA

Atunci pleci cu Oreste, — doar are-acelaş gând!
 Ți-a dat prilejul Pyrrhus să-ți recîștigi iubitul:
 El a 'nceput; firește, la rîndu-ți fă sfîrșitul.
 Vesteste-l chiar; e bine să nu pleci într'ascuns;
 La urmă, ai și dreptul, doar nu-l urăști de-ajuns?

HERMIONA

Dacă-l urăsc, Cleona? Chiar gloria-mi o cere.
 Tot ce iubii într'însul s'a 'nveninat de fiere.
 Cînd m'a schimbat pe-o roabă, ce pot să hotărăsc?
 Prea l-am iubit nebună, ca azi să nu-l urăsc!

CLEONA

Crește-te din cale-i, căci dragostea adîncă...

HERMIONA

Nu, — lasă urii mele mult timp să crească încă.
 În fața unui dușman, dă-mi voie-a mă 'ntări...
 Cleona, — cu 'ngrozire de el m'oiu despărți.
 De-o vrea necredinciosul el însuși, cu grăbire...

CLEONA

Și mai aștepti din parte-i o nouă umilire?
 În ochii tăi, în ciudă, și nici măcar p'ascuns,

Iubește pe o roabă; atît, nu e de-ajuns ?
 Mai rău decît ce face, ce poate să mai facă ?
 De nu-ți displace încă, e greu să-ți mai displacă.

HERMIONA

De ce stîrnești în mine al urii zăcămînt ?
 Mi-e frică-a mă cunoaște în starea 'n care sînt.
 Ah ! tot ce vezi, încearcă să crezi că e-o poveste;
 Rostește-mi la ureche: „iubirea nu mai este !“
 Zi-mi: „inima în chinuri demult ți s'a 'mpietrit“.
 Și fă-mă, de se poate, să cred că n'ai mințit.
 Tu vrei să fug de dînsul ? Fug fără 'mpotrivire !
 Nu mai rîvnesc de-acuma nedemna-i cucerire.
 Rămîe rob al roabei, — or'ce, ar fi 'n deșert —
 (după o pauză)

Dar dacă se va 'ntoarce rugîndu-mă să-l iert ?
 Dacă ar simți cum crește în inimă-i credința
 Și-mi va cădea 'n genuche, și-l va mustra căința ?
 Ah ! s'ar putea iubirea să mi-l aducă 'nvins !
 — Nu nu, mă chinuiește vicleanul dinadins . . .
 Rămîn, ce bine-mi pare, le-oiu turbura norocul,
 Le-oiu sta de pîndă 'n cale, o piedică 'n tot locul,
 Și, cînd va fi să-și calce cuvîntul dat, solemn,
 Pecetluit rămîne de toți, ca un nedemn.
 Am ațîțat Hellenii pe Astyanax numa,

Dar aş voi să cadă în prada lor, și muma.
 Aș vrea să-i torn veninul ce ea mi-a dat, la fel:
 Ori piară el printr'însa, ori piară ea prin el.

CLEONA

Vai, ochii ce prin lacrimi abia văd ziua-afară
 Crezi, vor să 'ntreacă 'n farmec bogata-ți
 [primăvară?

Sărmana Andromacă, strivită de dureri,
 S'aștepte dela Pyrrhus suspine, mîngîieri?
 Dar uită-te la dînsa... se simte ea 'mpăcată?
 Nu vezi că'n desnădejde stă mută, cufundată?
 De ce se 'mpotrivește lui Pyrrhus, dacă-l vrea?

HERMIONA

Eu, din nenorocire, n'am viclenit ca ea!
 În nevinovăția-mi, credeam că nu-i primejde,
 Și inimă, și suflet să-i dau, și-a mea nădejde!
 Dar cine, ca și mine, n'ar pune crezămînt
 În reazămul iubirii jurate-atît de sfînt?
 El mă privea cu ochii de foc, — și azi mă
 [îngheață...
 Ți-aduci aminte? Soarta pareă că mi-l răsfață.
 Ne răsbunase casa, — ah! larma de pe străzi,

Corăbiile grele de-a Troii scumpe prăzi,
 A tatălui său faimă de faima lui pălită,
 Iubirea lui, — crezută pe-atunci nemărginită,
 Uimirea ta, ce'n taină doar mie vrei s'o spui —
 — M'ați înșelat cu toții, cu mult 'nainte a lui !
 Dar e prea mult, Cleona... Or' cîta strălucire
 Să aibă Pyrrhus, — are și-Oreste o 'nsușire.
 El știe să iubească chiar făr'a fi iubit,
 Și poate că la rîndu-i să biruie 'n sfîrșit...
 Să vie dar, și fie ce-o fi...

CLEONA

Privește-l, vine...

HERMIONA (cu teamă naivă)

Ah, nu credeam să fie la cîțiva pași de mine !...

SCENA II

HERMIONA, ORESTE, CLEONA

HERMIONA

Au numai mulțumită severei datorii
 Te-ai fost grăbit în treacăt la mine să mai vii ?
 Sau poate că vre-o urmă din vechia duiosie
 Îți mină dornic pașii spre viața mea pustie ?

ORESTE

Atîta e de oarbă puterea ce m'a 'nvins
Și greu a rupe firul ce'n lanțul tău m'a prins,
Că pururea jura-voiusă fug, s'alerg pămîntul,—
Și'n veci mă 'ntorc spre tine călcîndu-mi
[jurămîntul!

Știu ochii tăi ce rane-mi deschid neîncetat,
Că or'ce pas spre tine e un cuvînt călcat,
Roșesc de mine însumi! Dar zeii sînt de față,
De cîte ori adio mi-am luat dela viață.
Osînda mea cu mine, odată s'o sfîrșesc,
Am alergat ori unde mii curse mă pîndesc.
Cerșetorit-am moartea noroadelor barbare
Ce zeii lor împacă arzînd robi pe-altare,
Dar ei mi-'nchise templul, jertfirea-mi n'au
[primit.

Cu mine însumi mila e crudă: m'a gonit!
Acuma viu la tine, îndură-te, stăpînă,
Și curmă-mi firul vieții cu însăși a ta mînă.
În ochii-ți e sentința de care voiu să mor:
Eu o aștept, o caut mereu, nerăbdător;
Sfărîmă fără milă nădejdea mea deșartă
Sub nepăsarea-ți crudă, cu vorbe ce nu iartă.
Mă urmărește gîndul acesta de un an:

Te 'ndură Hermiona, ș'ucide un dușman;
Ia-ți victima ce Scyții ți-ar fi răpit, prea bine,
De-aș fi găsit printr'înșii așa de cruzi ca tine!

HERMIONA

Oreste, părăsește ăst gînd îndurerat;
La griji mai însemnate Hellada te-a chemat.
Ce-mi spui tu de cruzime, de Scyți, de
[suferinți?
Gîndește-te la regii pe carii-i reprezinți.
Răsbună-i, nu te prinde în patimi efemere!
Au viața lui Oreste ca jertfă ți se cere?
Desleagă-te de sarcini ce ți-au încredintat.

ORESTE

De ele însuși Pyrrhus acum m'a deslegat.
Ademenit de farmec, ia toată apărarea
Lui Astyanax, fiul lui Hector.

HERMIONA (tresărind)

Știu trădarea...

Necredinciosul!

ORESTE

Astfel, 'nainte de-a pleca,
Te'ntreb,— lăsa-voiu soarta de-acum în paza ta?

Imi pare că pe buze îți flutură cuvîntul,
Și ura ta 'npotrivă-mi, își ia din nou avîntul...

HERMIONA

Mereu nedrept cu mine, Oreste, vrei să fii,
Și veșnic te vei plînge de-a mele dușmăanii?
Dar unde-mi vezi asprimea? Pe fruntea mea
[e' scrisă?

Cerut-am eu Epirul? Dar nu am fost trimisă
De chiar al meu părinte? Și-apoi, de unde știi
Că n'am chemat pe-Oreste în orele-mi pustii?
Crezi, singur suferit-ai? Nu te-ai gîndit la mine?
Nu m'a văzut Epirul în lacrimi, ca și tine?
Și-apoi de ce n'ai crede că, fără să am drept,
Te-am așteptat, cu dorul la căpătîiu deștept?

ORESTE

Sînt pradă aiurării sau tu-mi vorbești acumă?
Cuvîntul tău de miere e pentru mine numa?
Deschide-ți ochii bine, și vezi-mă 'n sfîrșit,
Nu Pyrrhus, e Oreste acel ce ți-a vorbit!

HERMIONA (duioasă)

Nu, nu mă 'nșeală ochii... le-ai fost stăpînitorul,
Căci tu le-ai dat îndemnul să 'nvețe ce-i amorul.

Tu, ale cărui daruri mă fac să te cinstesc...
 Te-am plîns destul... azi, poate, aş vrea să te
 [iubesc.

ORESTE (cu amărăciune)

O! te 'nţeleg! mi-e soarta din cele mai funeste.
 Cu inima lui Pyrrhus, ales-ai pe Oreste...

HERMIONA

Nu, nu dorî norocul lui Pyrrhus şi-al lui nimb,
 Prea te-aş urî, Oreste!

ORESTE

Dar m'ai iubî în schimb!
 Ah, dac'aş fi un altul! Vai soarta nu se 'ndură...
 Tu vrei să-mi dai iubirea, şi celălalt mi-o fură.
 Amorul e protivnic voinţei omeneşti:
 Cînd te-aş urî ca Pyrrhus, ai şti să mă iubeşti!
 O zei! Prietenia-mi, ne'nfrîntă ca o lege,
 Pioasa-mi adorare, tu n'o poţi înţelege.
 Ci tu voeşti pe Pyrrhus anume, să-l supui,
 Cu voia ta, de sigur, dar fără voia lui.
 Aiurea prins, la tine nici nu se mai gîndeşte...

HERMIONA (jicnită)

Pe ce te bizui oare că mă disprețuiește?
 Cititu-i-ai în față, ți-a spus-o lămurit?
 Crezi tu c'a mea ființă e de nesocotit?
 Ființa mea, trezește doar patimi trecătoare?
 Sînt alții ce-mi spun lucruri mult mai
 [măgulitoare...

ORESTE (cu amărăciune)

Urmează, mă înfruntă, ai dreptul, nu-i așa?
 Eu am adus aicea batjocorirea ta!
 N'am arătat sub ochii tăi cîtă neclintire,
 Adîncă, credincioasă e'n calda mea iubire!
 Eu, disprețuitorul! Ah, mult ai vrea, —o crez—
 Să-ți vie dela Pyrrhus disprețul ce-ți păstrez!

HERMIONA

Tu-mi pasă de iubirea sau ura lui de fiară,
 (lîngă umăr)
 Mergi în potriva unui răsvrătitor de țară,
 Înrăște-ale Helladei armate în Epir,
 Și faceți altă Troie să piară aci 'n delir.
 Mai crezi acum Oreste că eu l-ador nebună?

ORESTE (înfăcărat)

Săși mai mult, Hermiona! Să mergem împreună!

Du-i regelui din partea lui Menelas, solie,
 Că dușmanului țării eu nu-i pot fi soție.
 Între Troian și mine s'aleagă la un fel:
 Din doi cine se duce, și cine stă cu el?
 Ori îți predă Troianul, ori mă întore în țară.
 Telas... de se'nvoiește, plecăm chiar astăseară!

SCENA III

ORESTE (singur)

(cu bucurie)

Vom merge împreună da, da, nici vorbă nu-i...
 Răspund de pe acuma de învoirea lui.

Să nu te temi că Pyrrhus te va opri, —
 [nu crede!

El doar pe Andromaca în ochii lui o vede.
 Nu-i place alt nimica, și poate-așteaptă-acum,
 Prilej pe Hermiona s'o 'nlătore din drum.

Doar să-i șoptesc o vorbă, și ne 'nvoim de grabă.
 Gătește-te, Epire, vei pierde o podoabă.

Tu scapă tot ce încă din Troia nu-i pierdut,
 Păstrează-ți Andromaca sub a lui Pyrrhus scut,
 Destul că Hermiona de țărmiile tăi departe,
 De tine și de rege în veci să n'aibă parte.

(zărind pe rege)

A! — un noroc se vede spre mine pași-i mîină...
Amor, închide-i ochii, cînd trece-a mea stăpîină!

SCENA IV

PYRRHUS, ORESTE, PHOENIX

PYRRHUS

Te căutam, Oreste... Vezi, felul meu ciudat,
Mi-a 'ntunecat o clipă cumintele tău sfat.

Azi, îi cunosc temeiul și dreapta cumpănire:

Văd c'am greșit și, după mai multă răsghîndire,

Am zis și eu ca tine... mi-e milă de popor.

Nu-i bine, nu-i cu cale să fii răsvrătitor.

Aș re 'nvia și Troia, și-aș preschimba 'n ruine

Tot ce zidit-a Hector, și-a fost sfîrșit de mine.

Îndreptățesc mînia ce bîntuie Hellada.

E slobodă Oreste prin tine să-și ia prada.

Ia-ți fiul Andromacăi...

ORESTE (surprins)

Cuminte-ai chibzuit:

Ai cumpărat o pace, c'un biet nenorocit!

PYRRHUS (privind aiurea, neatent la ironie)

Da, și voiesc Oreste s'o 'ncheg pentru vecie:

Aleg pe Hermiona, drept dulce chezășie;
 Mă însoțesc cu dînsa! O sărbătoare-așa,
 Pe *tine* doar ca oaspe și martor te-aștepta.
 Tu 'nfățișezi Hellada, — iar Menelas, cît știi,
 În *tine* vede însăși pe fratele său viu!
 Du-i vestea Hermionei, că mîini din a ta mîină
 Primesc odat' cu pacea pe dulcea mea stăpînă...

ORESTE (a parte)

Se prăbușește totul, o zei ne 'ndurători!

SCENA V

PYRRHUS, PHOENIX

PYRRHUS

Ei bine, Phoenix, spune: așa e, — uneori
 Că dragostea nu poate să detroneze-un rege?

PHOENIX (cu admirație)

O! dreapta ta mînie or'cine o 'nțelege!
 Ea te-a redat Helladei, și ție te-a redat:
 Un rege-i domn pe patimi, cum domn e în palat,
 Iar nu o jucărie a patimei servile.
 Ești Pyrrhus, — fiu, și totuși protivnic
 [lui Achille,

Căci gloria te-aduse sub legea-i de ne'nfrînt,
 Și pentru-a doua oară, surpi Troia la pămînt.

PYRRHUS

Mai bine zi izbînda deplină abia 'ncepe
 Și-abea acuma, Phoenix, pot gloria pricepe.
 Azi, mîntuit și slobod, eri, în genuchi robit!
 Îmi pare că din slavă în praf am prăvălit
 Un legion de dușmani strivindu-i sub picioare:
 Cînd ai înfrînt amorul, înfrîngi or'ce, sub soare.
 Ah! ce curate jertfe i-aduci adeseori!
 Te faci calău-ți propriu, de tine te 'nfiori,
 Ce josnice mizerii n'aduce pe-a lui urmă:
 Cîte mîndrii le mîină prin glod ca pe o turmă!
 Nu mai cunoști prieteni și nici-un jurămînt...
 În ochii ei uitasem tot, tot de pe pămînt.
 Și ce primejdii gata să'nlătur în tot locul:
 A! pentru ea, cu sete mi-aș fi sdrobot norocul!

PHOENIX

Cruzimea ta 'nțeleaptă, o binecuvîntam.
 Ea te-a 'ndemnat...

PYRRHUS

Văzut-ai, cum m'a primit? Credeam,

Văzîndu-i duiosia de fiu, de griji cuprinsă,
 Ca pasărea să-mi cadă la sîn, de frică 'nvinsă,
 Şi mi-aşteptam răsplata de dulci îmbrăţişeri,
 Dar am găsit doar lacrimi, blesteme şi dureri!
 A înăspřit-o jalea... sălbăteacă de ură,
 Tot numele lui Hector îi flutură pe gură.
 În van e or'ce sprijin ce-aş da fiului său,
 Ea, sărutîndu-l veşnic, îi strigă: „Soţul meu,
 „Cum seamănă de bine cu tine! E mîndria,
 „E fruntea ta pe care stă scrisă vitejia.
 „Te bucură, pe tine te 'mbrăţişez, — sînt eu!“
 — Hei, ce credea, semeţa, că voiu răbda mereu,
 Să las să aibă 'n fiu-i a soţului oglindă,
 Şi dragostea de cel mort, cu fiu-i să-şi aprindă?

PHOENIX

Nerecunoscătoarea! Aşa te răsplăti!
 Uit'o...

PYRRHUS

Şi simţi tu oare ce-o măguleşte-acî?
 Se bizuie pe farmec a-mi potoli mînia.
 M'aşteaptă în genuche să-i cad, să-mi frîng
 [mîndria!
 Dar jur că, la picioare-mi, se va tîrî umil.

Doar e lui Hector soată, și-s fiul lui Achil.
Pe Pyrrhus și-Andromaca, prăpastia-i des-
[parte!

PHOENIX

Începe dar, stăpîne, și cată 'n altă parte!
Vezi iar pe Hermiona... ferice că-i placi azi
Tu uită-ți, în genunche, întregul tău necaz.
Încearcă-te tu însu-ți și voia-i cucerește,
Nu prea te 'ncrede 'n tine... Oreste o iubește...

PYRRHUS (îngîndurat, naiv)

Închipuie-ți că sfatul ce-mi dai, l-aș asculta.
Așa-i că Andromaca... ce crezi? S'ar întrista?

PHOENIX (deziluzionat)

Cum? iarăși Andromaca? Te-atrage vre-o
[magie,
De mergi spre ea ca orbul furat de-o melodie?

PYRRHUS (rușinat, confuz o clipă)

Vezi... nu ți-am spus chiar totul ce trebuia
[să-ți spun...
N'a izbuenit 'nainte-i necazul meu nebun.
Nu știe pînă unde dușman îi sînt pe viață:

Să mergem, fără milă să-i svîrl disprețu'n față;
Vreau să respire ura!... cu furie!... *vroiesc!*
Tu, vino să fii martor, cum știu s'o umilesc...

PHOENIX

Da, jură-i în genunche iubirea ta cerească
Învaț'o și mai bine, mai mult să te 'njosească!

PYRRHUS

Ce vorbă! Crezi sînt gata așa ușor s'o iert,
S'alerg spre ea cătîndu-mi repaosu 'n deșert?

PHOENIX

Tu o iubești, știu bine: amorul e slugarnic.

PYRRHUS

Eu să iubesc femeia ce-mi otrăvi zadarnic,
Și somnul, și vegherea, și-a gloriei bucurii?
Iubesc și regii, Phoenix, dar... nu iubesc
[cum știi...]

Cu-atît mai mult vicleana în taină mă urăște —
Cu cît a mea iubire de rege-o măgulește.
Fără părinți, prieteni și fără ajutor,
Ii pot ucide fiul, —sînt poate chiar dator, —

Străină, — mai mult încă pentru Epir, — o
[sclavă,

Și 'n veninosu-i suflet să cuceresc nu pot,
Decît un singur nume, și-acela, de despot!
Dar răsbunarea-așteaptă de-o vreme îndelungă,
A trebuit odată pedeapsa s'o ajungă.

Predau Helladei fiul, Oreste-l va primi.

(cu bucurie)

Ce blèsteme, ce ură, ce plîns va izbucni!
Da, o să moară, Phoenix, și nu curînd, cu 'ncetul,
Cum i-aș înfige însumi, din ceas în ceas...
[stiletul!

PHOENIX

Și pentru ce deodată, în ochii tuturor,
Să lași să izbucnească rănitul tău amor?
Cum n'ascuțași mai bine duiosă ta simțire?

PYRRHUS

Te înțeleg... dar crede o urmă de iubire...
Te temi de-o luptă slabă în care-aș fi învins?
E flacăra din urmă a dorului spre stins.
De-acum, stăpîn ți-e sfatul: l-aștept cu ne-
[răbdare.
Să văd pe Hermiona? S'ascult de răsbunare?

PHOENIX

Da, vezi pe Hermiona. Te du duios, plecat,
Și spune-i...

PYRRHUS (cu caldă convingere)

Fii pe pace, cuvântul mi l-am dat!

(Ies continuînd vorbirea).

ACTUL AL TREILEA

SCENA I

ORESTE, PYLADE.

PYLADE

Stăpîne, ține-ți firea căci furia te paște.
Nu, nu mai ești acelaș... mai nu te pot cunoaște...

ORESTE

Tîrzii sînt or'ce sfaturi, Pylade... s'a sfîrșit!
De 'nțelepciunea vieții sînt tare obosit.
Ar fi să-mi tîrîi chinul fatal din cale-afară...
Oreste-și ia iubita, — sau trebuie să piară!

PYLADE

Bun... trebuie răpită, și eu la fel gîndesc...
Dar numai o clipită îți fac împotrivire:
Ce-ar zice lumea 'ntreagă, de-o astfel de răpire?

Aicea, paznici, curtea, oșteni— m'ai înțeles?—
 De Pyrrhus și mireasa-i ascultă mai ales.
 Ascunde, potolește neliniștea, avîntul,
 Dă ochilor poruncă să nu-și spuie cuvîntul.
 În fața Hermionei, un gînd să nu trădezi...
 O Zei, în starea asta, să nu cumva s'o vezi!

ORESTE

Mai sînt stăpîn pe mine? De cînd știu trista
 [veste,
 Veneam, fierbînd de ură, vîrtej să nărui peste
 Logodnicii ce 'n tihnă visează fericiri!...

PYLADE

Și care-ar fi folosul asemenea pripiri?

ORESTE

Dar cine nu s'ar pierde cu mintea 'n rătăcire,
 De-ar fi 'ndurat în locu-mi nedreapta sguđuire?
 Căsătoria-i mîine, și regele ar vrea
 Mireasa să-și primească din însăși mîna mea!
 Dar mai de grabă brațul acesta l-ar răpune...

PYLADE (potolindu-l)

Tu-l osîndești că soarta în locul tău îl pune,
Și uiți, că el, de propriul lui gînd, înveninat,
E vrednic ca și tine de plîns...

ORESTE (cu ironie)

Adevărat!

Nu; nu-l cunoști ca mine... De cînd sdrobit
[mă știe,

Nu mai încape 'n sine de-atîta bucurie.

Al Hermionei farmec nici cînd nu l-a atins.

O ia soție numai să-mi facă dinadins!

Și cînd mi-aduc aminte! Un pas de fericire,
Și mi-aș fi luai iubita departe... 'n pribegire...

Ea se 'ndrepta spre mine, încet, șovăitor,

Între durerea stinsei iubiri, și-un nou amor!

De pe privirea-i tristă, părea că vălul cade...

Eram... aproape, — aproape să fiu iubit, Pylade..

PYLADE

Crezi tu?

ORESTE

De ce n'aș crede? Necazul ei cumplit
Pe Pyrrhus...

PYLADE

Niciodată mai mult nu l-a iubit!

Crezi tu că dacă Pyrrhus ți-ar 'napoia-o mîne,
Ea n'ar găsi în pripă prilejul să te-amîne?
Decît s'o iei cu tine, ferește-te de ea...

Fugi încotro cu ochii mai grabnic vei vedea.
Ce? vrei să ai tu parte de-o furie 'ncruntată?
Soție e aceea, s'o simți înstrăinată
Jelind unirea ruptă cu dușmanul tău chiar?

ORESTE

De aceea-aș vrea cu mine s'o trec peste hotar.
Ei, totul să-i surîză, iar soarta mea să fie
Să port pribeag prin lume trudita-mi gelozie.
Ba să mai caut încă să-i uit pe amîndoi!
Nu, chinurilor mele s'o fac părtașe voiu.
E crud să plîngi tot singur, pedeapsa-i nefi-
[rească.

La rîndul ei, de mine aș vrea să se 'ngrozească;
Voiu face-o ca să plîngă pîn' ochii-i va orbî,
Și blêstemul vieții-mi, și ea îl va rostî!

PYLADE (zîmbind)

Și iată dar solia sfîrșită cum se cade...
Un răpitor, Oreste!

ORESTE

Hei, ce-mi pasă, Pylade ?
 De-aș răsbuna Hellenii, cum ceri tu, pe deplin,
 S'ar bucura ea oare, de jalea-mi, mai puțin ?
 Hellada mă admiră ! Ce-mi folosește mie
 Drept fabulă-a durerii, Epirul să mă știe ?
 Incep să cred Pylade — ce spun e fioros —
 Că nevinovăția e 'n lume de prisos !
 Eu nu știu cum, de veacuri o prea nedreaptă lege
 Strivește jertfa numai, și rabd'o făr' de lege.
 Oriunde aș întoarce în lume ochii mei,
 Văd doar nenorocirea poruncă dela Zei.
 Voiești să fii ca dînșii ? Să nu ai firea blîndă :
 Ia fructul făr' de legei 'nainte de osîndă.

(privindu-l cu duioșie)

Dar tu, de ce-ai întoarce spre tine, dragul
[meu,
 Un blêstăm ce din ceruri mă caută mereu ?
 Ți-e sarcină fatală a mea prietenie !...
 Fugi, fugi din a mea cale, mă uită pe vecie...
 Mă crede, scump Pylade, că mila te-a sedus.
 Peirii mele dă-mă, căci o aștept de sus...
 Du Grecilor copilul trimis de Pyrrhus...

PYLADE (cu îmbărbătare)

Dar Hermione trebui răpită; vin cu mine.
 Un suflet mare, trece primejdia, socot.
 Prietenia, dusă de-amor, sfărîmă tot.
 Să 'mbărbătăm tăria vîslașilor, — n'ai teamă.
 E pînza pe catarguri și marea 'n larg ne
 [cheamă !

Eu știu ce căi ascunse palatul ți-l deschid.
 Vezi marea împrejuru-i cum spumegă de zid?
 La noapte, fără grijă, nici paznici să ne vadă
 Pe drum ferit, ți-aducem la navă, dulcea-ți
 [pradă !

ORESTE (confuz de bucurie)

Prea mult prietenia ți-o pun la încercări.
 Dar numai tu aibi milă de-a mele aiurări.
 Ah, am pierdut în lume, tot ce-am iubit !
 [(rugător) Iubește
 Pe-un om urît de oameni, ce singur se urăște.
 De ce nu pot la rîndu-mi, schimbînd al soartei
 [drum ...?

PYLADE (scurt, tăindu-i vorba)

Ascunde-te, stăpîne, e tot ce-ți cer acum;
 Nu te trăda 'naintea răpirii... Viu în pripă.

Tu uită dușmănia iubitei tale-o clipă.
Iubirea ta chiar uit'o...

(arătîndu-i pe Hermione care se apropie)

O văd venind prin fund.

ORESTE

Dacă-mi răspunzi de dînsa, — de mine eu răs-
[pund.

SCENA II

HERMIONA, ORESTE, CLEONA

ORESTE

Nu-mi fu zadarnic truda; ți-am pregătit iz-
[bînda:
Norocul pentru tine, — iar pentru mine-osînda.

HERMIONA

Se zice mai mult încă... mă cauți din adins,
Să aflu dela tine de svonul ce s'a 'ntins.

ORESTE

Cred, nici vei pune stavili cînd regele e dornic...

Pe-a ta erai stăpînă... Speram, dar... în sfîrșit,
 În drept s'o dai, eu nu sînt furat, nu, negreșit.
 Pe tine, tot atîta cît soarta nu te 'nvinui.
 C'o plîngere deșartă, la ce să te mai chinui?
 Așa erai datoare să faci, — și mă supun.

SCENA III

HERMIONA, CLEONA

HERMIONA

Te așteptai Cleona, la o ruptură 'n pace?

CLEONA

E mai primejdioasă durerea care tace,
 Il plîng cu-atît mai tare, cu cît e vinovat
 De lovitura crudă ce singur el și-a dat:
 De cînd se pregătește nuntirea ta regească?
 A trebuit *Oreste* să vie, să vorbească,
 Și-abia acuma *Pyrrhus* e'n stare, în sfîrșit,
 Să iasă dintr'o cale în care a șovăit
 Prea mult...

HERMIONA

Nu! — Crezi că *Pyrrhus* se teme de
 mișei

Cari au fugit de Hector, cum fug de fiare,
mieii?

De-oștenii ce'ntr'o vreme, în lipsa lui Ahil
In năvile aprinse găsitu-și-au azil?

Viteji, ce fără Pyrrhus, —cînd iei mai bine sama
N'ar fi putut să smulgă Troienilor pe mama?
Nu-i dușmanul său propriu, un Pyrrhus, nu-i
așa!

El vrea ceea ce face, și poate tot ce vrea:

Dacă mă ia soție, e pentru că i-s dragă.

Atîta lucru cine nu poate să 'nțeleagă?

Oreste mi se plînge la chinuri că-l supui!

Dar n'avem altă vorbă decît durerea lui?

(veselă)

Se reîntoarce Pyrrhus! O, dac'ai ști Cleona

Ce-avînturi fericite străbat pe Hermiona!

Știi tu cine e Pyrrhus? Te-ai întrebat cîndva

Ce lupte mari... dar cine le poate număra?

Ne'nfricoșat, ca umbra, izbînda îl urmează.

Și, răsbătînd prin dușmani, ca fulger scînteiază.

Statornic, cald, pe arme o pată lașă nu-i, —

Și-i credincios, —gîndește!

CLEONA (zărind pe Andromaca)

A! iată roaba lui.

Protivnica ta 'n lacrimi! Ascunde-ți bucuria
Ea vine ca să-și plîngă aci, nimienicia,
Ingenuchind 'nainte-ți.

HERMIONA

O ceruri, de-aș putea...

Fi singură o clipă cu fericirea mea!

Mă duc... ce-i pot eu spune?

SCENA IV

ANDROMACA, HERMIONA, CLEONA, CEFIZA

ANDROMACA

La ce-ai fugi de mine?

Priveliștea duioasă, au nu e pentru tine

Ca văduva lui Hector să plîngă 'n fața ta?

De mi-ai citi în suflet adînc,—m'ai asculta...

Eu n'am venit geloasă din patimă păgîină,

O inimă a-ți cere pe care ești stăpîină.

Iubitul meu, de brațul dușman a fost stră-
puns,

Și mie, o iubire în viață, mi-e de-ajuns!

Intreaga-mi fericire cu Hector împletită

Azi în mormîntu-i umed, de veci e cetluită.

Dar mi-a rămas copilul... Odată ai să știi

Ce poate face-o mamă din dragostea de fii.

Dar n'ăi ști niciodată, nici nu-i a mea dorință,
 Ca să cunoști cât sbucium și câtă suferință
 Induri, să ai din glorie pierdute, un copil,
 Și-acela, să ți-l svîrle dușmanii în exil!..
 Vai! cînd sături de lupta unei pustii decenii,
 Amenințau cu moartea, pe maica ta, Troienii,—
 Sub pavăza lui Hector s'o puie, am cerut.
 La rîndul tău lui Pyrrhus poți cere, ce-am făcut.
 Ce teamă-aveți de fiu-mi? Invinsă de vecie,
 Lăsați-mi-l! L'oiu duce pe-o insulă pustie.
 De viața lui de-acolo nu vă 'ngrijiți nicicînd
 S'o strecura prin viață cu mama lui plîngînd.

HERMIONA

Pricep durerea-ți; însă, o datorie crudă
 Auzului poruncă îi dă, să nu te-audă,
 Căci Menelaos cere copilul. (ironică) In sfîrșit
 Un Pyrrhus e mai lesne de tine împlînzit:
 Mult timp i-ai fost stăpînă pe minte și simțire.
 Să vrea el,—despre mine, nu fac împotrivire...

SCENA V

ANDROMACA CEFIZA

ANDROMACA

Ah! cît dispreț mi-aruncă în fece cuvînt!

CEFIZA

Eu, aş vedea pe Pyrrus, aş pune crezămînt
 In sfatul ei, (zărind pe rege) soseşte...

SCENA VI

PYRRHUS, ANDROMACA, PHOENIX CEFIZA

PYRRHUS (lui Phoenix, în fund)

Pe unde crezi să fie
 Logodnica-mi? Imi pare, pe-aici era să vie.

PHOENIX

Aşa cred.

ANDROMACA (către Cefiza).

Spune-acuma: mai crezi că m'a iubit?

PYRRHUS (nerăbdător).

Ce zice dînsa, Phoenix?

ANDROMACA (a parte).

O Zei! m'aţi părăsit...

PHOENIX

Stăpîne, Hermiona, pe-aice o să treacă...

CEFIZA (a parte, Andromacăi).

Ci rupe-odat' tăcerea mai repede, că pleacă.

ANDROMACA

Mi-a făgăduit ful...

CEFIZA

Făgăduit, nu dat.

ANDROMACA

Zadarnic i l-aș cere, căci moartea i-a semnat!

PYRRHUS

Nici ochii să-i întoarcă spre noi, ea nu se
'ndură...

Trufașa!

CEFIZA

Vorbește-i!

ANDROMACA

Stînd în cale-i, îl întărit în ură!

PYRRHUS (tare lui Phoenix)

Și-acuma pe feciorul lui Hector să-l predăm.
Ne-așteaptă cu Hellenii, Oreste; — să plecăm.

ANDROMACA (căzîndu-i în genuchi)

Stăpîne, îndurare... ce vrei să faci acuma?
De le arunci copilul, aruncă-le și muma.

Ai pus mai adineauri în vorbe-atîta foc
 Au nu-i puțință mila să ți-o ating de loc?
 M'ai osîndit, de astăzi iertare nu mai este?

PYRRHUS (rece)

O să-ți aducă Phoenix răspunsul meu de veste.

ANDROMACA

Tu, ce 'nfruntai primejdii în schimb de-a fi iubit?

PYRRHUS

Acum deschis-am ochii; atunci eram orbit.
 Iertarea lui, eri încă, putea fi cîștigată.
 Tu nici nu mi-ai cerut-o... Azi hotărîrea-i dată.
 E prea tîrziu...

ANDROMACA (ridicîndu-se)

Stăpîne, m'ai ascultat destul.
 De lacrimi zadarnici și rugii vei fi sătul.
 Deci iartă unei roabe — regină-odinioară —
 O urmă de mîndrie: să nu-ți mai fiu povară.
 Să nu uiți, — al meu suflet de soartă sfărîmat,
 La nimini alt pe lume nu ar fi 'ngenuchiat.

PYRRHUS (privind-o în ochi)

Nu, — mă urăști; și 'n cuget, în veci ne'ndu-

[rătoare,

Te temi iubirii mele să nu rămâi datoare!

Chiar fiul tău, cu grijă înconjurat atît,

De l-aș scăpa cu viață, — mă prind, ți-ar fi urît.

Mă dușmănești de moarte c'o furie nebună

Mai mult ca pe Hellenii din lume împreună!

Acuma, ai cuvîntul; urăște-mă...

(lui Phoenix)

Pornim.

ANDROMACA

Așteaptă-ne, o Hector; la sînul tău venim.

CEFIZA (îndemnînd-o)

Dar...

ANDROMACA

Nu-i pătruns de milă... ce pot să-i spui eu încă?

Nu-mi știe el durerea ce neagră-i și adîncă?

(lui Pyrrhus)

Stăpîne, uite starea în care m'ai adus.

Mi-ai pus palatu 'n flacări, părinții mi-ai răpus,

A casei noastre viețe le-ai secerat dea-rîndul,
 Văzui pe bietul Hector prin pulbere tîrîndu-l,
 Și totuși roabă ție, avut-am ocrotiri.

C'un fiu iubit alături, și 'n lanțuri, tot respiri!

Mai mult decît atîta: eram chiar mîngîiată

Că nu am fost ca roabă aiurea 'nstrăinată,

Ci'n mijlocul restriștei acel născut din regi,

Să-i fie scris sub tine să 'ndure, — a țării legi,

Un adăpost crezut-am să fie-a ta 'nchisoare,

-- Priam învins, Achille i-a dăruit cruțare. —

Mă așteptam ca Pyrrhus, cu robul său supus,

Decît bătrînu-i tată să fie mai presus.

O Hector! mă desleagă de vina rătăcirii...

Nu ți-am crezut dușmanul vîndut nelegiuirii!

L'am bănuît pe patimi nevrednice, stăpîn,

Să-mi dea răgaz la groapa ta sfîntă să rămîn.

Dar ura-i n'amuțește la marginea de raclă

Și nu pot lîngă tine să-mi sting a vieței faclă.

PYRRHUS

Așteaptă-afară, Phoenix.

SCENA VII

PYRRHUS, ANDROMACA, CEFIZA

PYRRHUS

Regină, n'am sfârșit.

Se poate să-ți recapeți pe fiul tău iubit.

Mă doare, că eu însu-mi smulgînd a tale plîn-

[geri

Îți dau în mîină arma cu care să mă sîngeri.

Credeam, mai adineaori, că sînt cu mult mai

[rău.

Intoarce-ți către mine o clipă ochiul tău!

Citește-mi lung în față, în tristele-mi lumine,

Și vezi, sînt eu un dușman, ori îndrăgit de tine?

De ce către blestème un suflet ai tîrî?

Să încetăm odată de veci, a ne urî!

De fiul tău aibi milă și nu-l lăsa'n peire.

Mai vrei să-ți cer eu însu-mi dorita mîntuire?

Să'nbrățișez genuchii și să mă vezi plîngînd?

Te mîntuie tu însu-ți și scapă-l mai curînd.

(Negățione mîndră din partea Andromacăi,

Pyrrhus din ce în ce mai aspru).

Știu cîte jurăminte calc numai pentru tine,

Și cîtă vrăjmășie cădea-va peste mine.

Gonind pe Hermiona, pe fruntea ei aștern

În loc de o coroană rușinea în etern;
 Te duc la templu unde așteaptă a ei nuntă,
 Și mirtul ei sărmana l-așez pe fruntea-ți cruntă.
 Acesta nu e darul ce-l poți disprețui
 De-acuma vei alege: ori pieri, ori vei domni;
 Căci inima-mi zdrobită d'un an de tînguire,
 Nu poate să mai rabde a soartei șovăire.
 Prea mult suspin și temeri și sbucium și fior
 De-ajuns! Fără de tine în or'ce chip tot mor;
 Mă'ntorc într'o clipită; ia calea înțeleaptă.
 Vom merge'n templul unde copilul tău ne-aș-
 [teaptă.
 Și-acolo blînd ca mielul, sau fioros de rău,
 Sau te'ncunun regină, — sau... pierzi pe fiul tău!

SCENA VIII

ANDROMACA, CEFIZA

CEFIZA

În paguba Helladei norocul te recheamă:
 Stăpîină peste Pyrrhus, de azi, n'ai nici o teamă.

ANDROMACA

Vai, vorbele acestea ce tare mă mîhnesc!
 Imi mai rămîne fiul de-acum să-l osîndesc...

CEFIZA

Ai arătat lui Hector în de ajuns iubire;
 Virtutea peste margini ar fi nelegiuire...
 Te-ar îndemna el însuși asprimea ta s'o lași.

ANDROMACA

Și să aleg pe Pyrrhus lui Hector de urmaș!

CEFIZA

Chiar fiul tău, — lui Pyrrhus ar vrea să-i fi
 [soție.

Crezi, n'ar dori și Hector această cununie?
 Ar blestema pe unul din regii glorioși,
 Ce te ridică'n treapta străvechilor strămoși,
 Și luptă cu dușmanii ce te-au robit odată?
 El uită pentru tine Ahil că i-a fost tată,
 Și șterge într'o clipă tot mîndrul lui trecut,
 Vestitele-i izbînde ce faima i-au făcut!

ANDROMACA

Vestitele-i izbînde! Ah, cum mă'nneacă plînsul...
 Și dacă el le uită, — le pot uita ca dînsul?
 Să uit pe bietul Hector lipsitul de serbări,

Tîrît fără de cinste prin țărână, pe cărări ?
 Ori pe rănit-u-i tată ce l-am văzut în față
 Imbrățișînd altarul, stingîndu-se din viață ?
 În noaptea-aceea neagră ce soțul mi-a răpit,
 Un neam pieri din lume prin foc și fer strivit.
 Revăd ochii lui Pyrrhus — o cremene cînd
 [scaperi —

C'apare în lumina palatelor în flacări.
 El calcă peste frații mei morți, făcîndu-și drum
 Acoperit de sînge și înnegrit de fum.
 Biruitorii, 'nvinșii, țipau umplînd văzduhul
 Innăbușiți, sub ziduri, își dau Troienii duhul.
 Așează-te o clipă în sufletu-mi, de vrei,
 Și judecă ce-i Pyrrhus acum, în ochii mei...
 Vezi dar prin ce izbînde știu să se 'ncunune,
 Un soț pe care astăzi, mi-l afli de minune !
 Nelegiurii sale, părtașă nu pot fi.
 Drept prada-i de pe urmă, de-o vrea, ne va
 [jertfi,
 Și tot ce am pe suflet, îi iert cu mulțumire...

CEFIZA

Să mergem dar, căci fiul tău trebui să expire...
 Și el doar te așteaptă... Dar tremuri vai!..
 [te temi...

Nu, nu vei muri însă, e peste-a mea putere...

Să căutăm pe rege... O ceruri, ce durere...

Sau spune-i tu... iubirea-mi de fiu m'a 'ndu-

[plecat...]

Dar, crezi cu dinadinsul că moarte i-a jurat?

Iubirea, poat duce l'asa sălbătăcie?

CEFIZA

O să se 'ntoarcă iarăși la vechia lui mînie.

ANDROMACA

Atuncea mergi de-i spune...

CEFIZA

Să vie să te ia?

ANDROMACA (cu desnădejde...)

Să-i jur credință! Ceruri, dar este oare-a

[mea?

O sfinte rămășițe a soțului meu! Tată...

Ce scump mă costă viața ta fiule! — Indată...

CEFIZA

(o privește întrebător)

ANDROMACA

Să cer un sfat lui Hector... plecată pe mor-
[mînt,
Cenușa lui va scoate o șoaptă, un cuvînt!

Ce
zi
a
un
de a
Osm
al H
m

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I

ANDROMACA CEFIZA

CEFIZA

Nu mă 'ndoiesc; o voce, din lumea ceealaltă,
Ți-a hărăzit vieața cu Pyrrhus la olaltă:
La soarta Troii Hector, din ceruri priveghind,
Prin fiul tău voiește s'o simtă re'nviind!
Pătruns de zelu-i, Pyrrhus și-a dat făgăduința:
O vorbă dela tine, și-ți va jura credința.
Te 'ncrede în cuvîntu-i: părinte, sceptru, soți,
Ți-i pune la picioare încrezător, pe toți.
Te-așează doamnă 'n scaun, să stăpînești po-
[porul,
Să-l stăpînești pe dînsul; și, cînd cuceritorul
Este cuprins de grija copilului ce-l crești,
Cuvine-se cu ură în schimb să-l răsplătești?

Străjeri i-a dat, și însuși un scut își face pieptul,
 A Grecilor mînie să 'ntîmpine dea-dreptul.
 Grăbește-te, căci templu te-așteaptă 'mpodobit...

ANDROMACA (aiurită)

Da, da... voiu fi acolo, acolo negreșit...
 Să-mi vad întîi copilul...

CEFIZA

De ce așa de grabă?
 Azi poți să-l vezi în tihnă, căci nimeni nu
 [te 'ntreabă,
 Și nimeni nu mai poate, din umbră, spionă
 Căldura 'mbrățișerii și mîngîierea ta.
 Ce vis! să-l crești, — nu 'n lanțuri ca robul
 [cel din urmă,
 Dar ca lăstar din regii păstori pe blînda turmă,
 Ținînd sus, sceptrul celor ce-ar pogorî din el!

ANDROMACA (suspînînd)

De cea din urmă oară mă duc să-l văd...

CEFIZA

Ce fel?

ANDROMACA (cu iubire)

Cefiza! nu cu tine voi pune jalei mască...

Dar... trist e nici amica să nu te mai cu-
[noască!

Tu singură 'n durere un reazăm trainic mi-ești,

Și 'n inima mea totuși tu nu știi să citești!

Sînt eu văduva ceea, lipsită de credință,

Cînd Hector viu trăiește în toată-a mea ființă?

A morților durere pot eu trezi ușor,

Ca, pentru-a mea odihnă, s'o tulbur pe a lor?

Așa jurai iubirea lui Hector pe mormîntu-i?

A! dar pierea copilul și trebuia să-l mîntui.

Atunci mi-am zis: cu Pyrrhus de mă căsătoresc,

Adăpostesc pe fiu-mi sub sprijinu-i regesc.

E pătimaș monarhul, dar inima-i curată.

Din fire drept, nu-și calcă cuvîntul niciodată:

N'ai grijă, cînd la Hector, murind, mă voi

[fi dus,

Va face pentru fiu-mi mai mult decît a spus.

De Greci, iar nu mi-e teamă, acum, ca și 'nainte:

Mînia lor, din Pyrrhus va face un părinte

Mai bun, și mai statornic, copilului orfan.

Or'cîntă stăruință și-ar da ei, tot e 'n van.

Cum vezi, mă plec;... destinul, cum va voi,

[s'aleagă!

Și-acum, fiindcă trebui să fac jertfirea 'ntreagă,
 Mă duc în templu. Pyrrhus l' altar, sub focul
 [sfânt,
 De fiul meu se leagă prin veșnic legămînt.
 Dar mîna-mi, fără tremur, strîngînd apoi cuțitul,
 Necredincioasei inimi d'acî va da sfîrșitul...
 Astfel, scăpîndu-mi cîntea, va rămînea mereu,
 Lui Hector, Andromaca, lui Pyrrhus, fiul meu...
 Iată nevinovata iubirii-mi viclenie...
 Sînt șoaptele lui Hector venind din veșnicie!
 Eu singură voi merge spre el... nu mă urma,
 Inchide-a mele pleoape cînd moartea le-o
 [ngheța...

CEFIZA

Prea crudă-ar fi porunca să nu mă iei cu tine !

ANDROMACA

Nu trebuie, Cefizo, să mă urmezi... nu-i bine.
 Iți las odorul 'n pază, cu dragoste să-l crești.
 El nu mai are mamă... ia-mi locul... să-l iubești.
 Tu singura veghere, ocrotitoare-a Troii,
 Fii sprijin seminției ce și-a pierdut eroii!..
 Vezi,— Pyrrhus să-și păstreze credința ce-a
 [jurat,

Vorbește-i și de mine adesea... dă-i un sfat...
 Tu spune-i că lui Hector îi datoream cinstire,
 Mă ierte de-am rupt astfel o șubredă unire.
 E de ajuns dovada ce mult l-am prețuit
 Din clipa 'n care fu-mi lui i l-am dăruit!
 Pe-ai neamului luceferi, Astyanax cunoască:
 Pe cât e cu putință din pilda lor trăiască.
 Și mai vîrtos arată-i nu treapta 'n care-au fost,
 Ci faptele mărețe înșiră-le cu rost.
 Podoabele lui Hector, el să le ție 'n seamă,
 Și-arareori vorbește-i în treacăt și de mamă.
 Nu-și plece însă gîndul l'al răsbunării glas;
 Din vorbele lui Pyrrhus nu iasă nici un pas.
 Iar, de străbuni, să poarte sfoasă amintire,
 Zadarnica trufie nu-l ducă în orbire;
 Căci n'am jerfit, să-l mîntui de moarte, în
 [zadar
 Și ura, și iubirea, și sîngele meu chiar!
 Mă duc...

CEFIZA

Vai!

ANDROMACA

Tu nu merge, de simți că n'ai
 [tărie.

S'ascunzi în zîmbet plînsul. Eu merg la cununie!
 (zărind pe Hermiona) Usucă-a tale lacrimi, că
 [vine cineva.

Să nu uiți, — soarta-mi este de-acum în paza ta
 Fugi, — vine Hermiona, și furia-i ne cere...

SCENA II

HERMIONA, CLEONA

CLEONA

Dar mă uimești! ce 'nseamnă, adîncea ta tăcere?
 Să fie 'nmărmurirea supremului dispreț
 Pe care nu-l mai mișcă dureri cu nici-un preț?
 Te 'nalți mai sus, mai mîndră de or' ce lovitură
 Acum, cînd Andromaca logodnicul îți fură?
 Cînd Pyrrhus o mîngîie cu-aprinse 'nbrățișări
 Au nu te simți mușcată de vipere, ca eri?
 Nerecunoscătorul! Ii dă pentru vecie
 Credința, diadema, făgăduite ție.
 Și gura ta tot mută, și ochiul neclintit,
 O lacrimă, o vorbă să scoată n'au găsit!
 De liniștea durerii, vezi tu, mai mult mi-e teamă
 Decît de tristu-i țipăt...

HERMIONA (aiurită)

Pe-Oreste grabnic cheamă.

CLEONA (sosind din fund veselă)

Sosește... dorul iarăși spre tine l-a adus.
 Iți va cădea 'n genuche cu dragoste, supus.
 Ființa ta i-e scumpă și-acum ca și-altă dată.
 El veșnic te servește, și n'așteaptă răsplată...
 Privește-l...

SCENA III

ORESTE, HERMIONA, CLEONA

ORESTE

Hermiona!.. adevărat e?... cum...?
 Ne-am întâlnit odată în gând, pe-acelaș drum?
 Ori pradă amăgirii sărmana-mi minte este?
 Simți tu cumva nevoie de brațul lui Oreste?
 Să cred că ochii-ți mîndri cu care-mi poruncești
 Voiesc cum-va...

HERMIONA (hotărîtă)

Să știe, de tot mă mai iubești!

ORESTE

De te iubesc! O ceruri! mîndria mea rănită,
 Intoarcerea mea, fuga răbdarea-mi neclintită,

Blestemele urmate de binecuvîntări,
Și clipele de ură schimbate 'n mîngîieri.
De nu le crezi pe-acestea, ce martori mai
[poți crede?

HERMIONA

Doar unul: răsbunarea...

ORESTE

Ca fulger m'oiu repede:
Ia locul tu Helenei, — lui Agamemnon, — eu.
Săgețile vor cerne ca grindina mereu,
Și 'n drumul biruinței, de-ți trebuie lumină,
Cetățile drept torțe vor fumea 'n ruină.
Ca de părinții noștri vorbească-se de noi.
— Un semn să faci, stăpînă...

HERMIONA

A nu! așa nu voiu.
Aș duce prea departe nevrednica-mi rușine:
Să 'ncununez oara dușmanilor — nu-i bine.
La cîta așteptare răbdarea să-mi supun?
Și ce-i s'aprind rășoiul, și să nu mă răsbun?

Eu vreau plecînd de-aicea să plîngă țara
 [ntreagă.
 Ești vrednic? — mă răsbună acuma, de-ți
 [sînt dragă.
 Or'ce întîrziere m'abate dela țel.
 Mergi și omoară 'n templu!

ORESTE

Pe ... ?

HERMIONA

Insuși ... Pyrrhus ...

ORESTE (în țipăt)

Ei!

HERMIONA

Mînia ta pe dînsul să-și clatine puterea?
 Aleargă, fugi, te teme să nu-mi schimb eu
 [părerea.
 Nu voi să știu ce drepturi îl ocrôtesc, nu voi! —
 Nu tocmai tu se cade să-i aperi pe-amîndoi.

ORESTE

Să-l iert eu? Nu se iartă în veci nelegiuirea
 Dușmanului ce-ți fură tot ce-ai mai scump:
 [iubirea

Femeii ce ți-e dragă! Dar vreau, cu el luptînd,
Să-i fiu dușman de moarte, nu ucigaș de rînd.
Vreau laurii izbîndei pe frunte-i a-i culege,
Iar nu să duc Helladei, drept dar, un cap
[de rege.

Sînt purtătorul cinstei unui întreg popor,
Ca să sfîrșesc solia cea mîndră, c'un omor?
Așteaptă ca Hellada să-l judece, — te 'ndură,
Împovărat să moară zdrobit d'obștească ură.
Să nu uiți că domnește, iar capul său slăvit...

HERMIONA

Și... nu-i destul Oreste că eu l-am osîndit?
Ce nu-i destul că cere rănita mea mîndrie
Ca tu să-mi dai vrășmașul drept jertfă numai
[mie?

Nu simți deșertul care l-a 'ntins pe anii mei,
Cum îl urăsc de moarte, cît l-am iubit, o zei!...
Cu ce puteri mă 'nvinse nerecunoscătorul!
Au poruncit părinții? a poruncit amorul?
Nu știu, nici voiu să aflù; închipue-ți ce vrei
Și miră-te tu însuți: căzut în ochii mei,
Urît, scîrbît de moarte, desprețuit cum este,
Mi-e frică să nu-l ierte iubirea-mi, fără veste.
Omoară-l! De n'o trece îndat' al vieței prag.
El, cel urît de astăzi, îmi va fi mîne drag!...

ORESTE

Îl voi uide, fie! nu-l va scăpa iertarea.
 Dar cum? prin ce mijloace? arată-mi tu cărarea.
 Vreau setea răsbunării de grabă să ți-o 'mpac.
 Ce drum pînă la dînsul mai scurt e? ce să fac?
 Abia mai eri sosit-am, și groaznica-ți mînie
 Cu brațul meu voiește să surpe-o 'mpărăție.
 Tu pedepsești cu moartea un rege, bine! Dar,
 Nu-mi dai răgaz să treacă o zi, un ceas măcar?
 În ochii tuturor va trebui să cadă;
 Îngăduie la templu să-mi duc această pradă!
 Nu pun împotrivire, — ci numai mă gîndesc,
 Ce colț, ce loc anume s'aleg, cum să-l
 [jertfesc?

În chiar această noapte, stăpîină, ești servită.

HERMIONA

Tîrziu, căci cununia e pîn' atunci sfîrșită,
 Rușinea mea știută, păcatu-i împlinit!
 În templu, tronul-mîndru e gata 'mpodobit,
 Ce mai aștepți? El singur se dă victimă ție:
 Pășește fără paznici, semeț, la cununie.
 La fiul Andromacăi, oștenii și-a trimis.
 Rămîne ca și singur; să moară este scris —

Ce vrei să-i porți tu grija cînd singur nu și-o
[poartă?

Hellenii noștri 'n arme, așază-i lîngă poartă.
Deșteaptă pe prieteni, și cît mai mulți de poți.
Gîndește-te! Mă 'nșeală pe mine, pe voi toți,
Și tuturor ne poartă dispreț și-adîncă ură.
Dar... ura mea de-asemeni cu-a lui e de-o
[făptură.

Pe soțul Andromacăi, nu-l poate ea cruța,
Căci, sigur, nu se poate să-ți scape, nu-i așa?
Ar fi de-ajuns pe alții să lași ca să-l răpuie.
Fii călăuza unei mîni cum alta nu e.
De sîngele lui Pyrrhus stropit cînd te-i vedea,
Vei fi stăpîn pe mine și pe iubirea mea!

ORESTE

Dar bine, te gîndește...

HERMIONA

Nu, nu; prea mult, Oreste:
Cînd furia mi-e'n culme și tu mai șovăi, este
Mîndria mea rănită. Ca să te faci iubit
Eu singură-ți dau calea, și nu ești mulțumit?

Mergi, laudă-ți aiurea avînt, statornicie
 Și grija răsbunării mi-o lasă numai mie.
 Căci precum văd, Oreste, prea bunul meu amic
 E bun să plîngă numai, — dar vrednic, de nimic.
 Nu mai e timp de milă, cînd gemi lovit

[și sîngeri...]

O! ceruri! o zi numai, — și vai! atîtea

[nfrîngeri!

Tu nu vrei Hermionei să fi cuceritor? —
 Voiu merge eu în templul gătit de nunta lor.
 Și ochi în ochi, aproape, țintindu-l cu privirea,
 Străpung cu junghiul peptul ce n'a pătruns
 [iubirea.

Apoi, — cu-aceeași mîină, vieța mi-o răpui,
 Unind în veșnicie destinul meu cu-al lui.

Și-or' cît mi-ar fi de dușman, tot îm va fi

[mai bine

Să pot muri cu dînsul, — decît trăi eu tine!

ORESTE

Plăcerea-aceasta tristă, n'ai grijă, -ți va lipsi;
 I-a fost pe semne scrisul: de brațu-mi va pieri:
 Ți-o jur, de grabă moartea, pe amîndoi îi paște.
 ...De te-am slujit cum trebui... la urmă

[vei cunoaște.

HERMIONA

Grăbește... lasă-ți soarta s'o iau în paza mea.
Corăbiile gata de fugă 'n port să stea.

SCENA IV

HERMIONA, CLEONA

CLEONA

Ce faci? Te pierzi... mînia e cel mai rău
[din sfetnici.

HERMIONA

Ce-mi pasă? Vreau pierzarea dușmanilor
[nevrednici.

Deși mi-a dat ca reazem solemnu-i jurămînt,
Tot numa 'n mine trebui să pui eu crezămînt.
Oreste nu-l urăște cum mi-l urăște ura.

Mai meșteră mi-i mîna să-i dee lovitura.

Ce mult aș vrea eu însu-mi să sînger pe trufaș,
Să scot pătat de sînge cuțitul din vrăjmaș.

Și ca să-mi fac plăcerea, și-osînda lui, mai
[mare, —

Să-i smulg din ochi iubita în clipa 'n care
[moare.

Ah! de-ar putea Oreste să-i spuie cel puțin,
Cuțitele dușmane din care parte-i vin!

Mergi, caută-l, lui Pyrrhus în față drept să-i
[spuie:

„Nu țara, *Hermiona* a vrut să te răpuie.“
Dar du-te, răsbunarea mi-ar fi deșartă, vis,
De moare, — și nu află că eu, eu l-am ucis!

CLEONA

Mă voiu supune 'ntocmai... ce văd? e cu
[putință?

O ceruri! cine-ar crede? E regele 'n ființă!

HERMIONA

Tu spune-i lui Oreste din partea mea așa:
Nimic să nu mai facă pîn' nu mă va 'ntreba.

SCENA V

PYRRHUS, HERMIONA, PHOENIX

PYRRHUS, curtenitor

Nu m'așteptai, se vede... uimită ți-e privirea.
E făr' a mea voință... v'am turburat vorbirea?
O stearpă apărare nu vin aci să 'ndrug.

Ca să-mi învălui vina, ce-o port, — cu
[meșteșug.

În fundul conștiinței un glas mă osîndește;
Cuvîntu-i rău, cînd spune ce mintea nu

[gîndește.

E drept, că Andromacăi, de azi am închinat
A inimei credință ce 'n vremuri ți-am jurat.

În locul meu un altul ți-ar spune: da, în

[Troia,

Unitu-ne-au părinții; ... așa le-a fost lor voia.

Și fără să ne 'ntrebe în parte: „vă uniți“?

Noi unul față de-altul, rămas-am zălogiți.

Dar n'a fost astfel; însu-mi, trimisu-ți-am solie,

Că inima-mi rămîne făgăduită ție.

Departe mi-a fost gîndul de-a rupe-al soartei fir:

Cu solii mei, venit-ai la mine, în Epir.

Și vezi? deși pusese pe inima-mi pustie

Doi ochi, mai înainte, duioasa lor domnie, —

Iubirii lor străine, să cad, n'am vrut ușor:

Luptat-am cu ispita să/ies biruitor;

Crezui că jurămîntul căsătoriei poate

Or'cînd să ție locul iubirii înfocate!

Dar dragostea mă 'nvinse... printr'un blestem

[cumplit,

Sînt robul Andromacăi, dar rob disprețuit!

O soartă rea, cu sila spre altar, legați, ne mîină,
Să ne jurăm acolo o dragoste păgîină.

Azvîrle-acum cu piatra: sînt trădător, o știi...
...Mă doare că sînt astfel, — și totuși, vreau
[să fiu!

Mînia ta mi-e scumpă, — căci, dacă izbucnește,
Pe cît te ușurează, pe-atît mă potolește.
Din numele urîte dă-mi tu pe cel mai greu,
Mi-e teamă de tăcerea, nu de blestemul tău.
Cu-atît mai crud în suflet mă roaderemușcarea,
Cu cît, mărinimoasă, mi 'ngădui tu iertarea!

HERMIONA

Mărturisirea asta, fără de gînd ascuns,
Mi-arată că-ți faci singur dreptate 'n deajuns.
Voind să rupi cu mine solemna ta unire,
Mergi ca nelegiuitul în spre nelegiuire.
Ar fi și lucru josnic, tu... tu, cuceritor,
Să-ți ții făgăduiala ca or'ce muritor!
Nu, nu; te ispitește, tirane, violenia
Și-apoi mai vii 'nainte-mi, să-ți lauzi și trufia.
De-o roabă prins, în mreje, supus, îngenunchiat,
Ce cauți tu la mine, cînd tot mi-ai sfărîmat?
Iubești, urăști, statornic cît ține clipa genei,
Cînd văduva lui Hector, și cînd fica Helenei!

Dela patriciană la roabă coborînd,
Jertfești Hellada, Troia, ca să ne'mpaci pe
[rînd.

Și asta-i fapta unui monarh stăpîn pe sine,
Ce nici credinței sale nu vrea să i se 'nehine!
Să placi soției tale, firește, erà zor,
Să porți încă un nume cu faimă: trădător.
Veniși să-mi vezi paloarea pe frunte-mi cu
[plăcere,
Ca să te 'ntorci la sînu-i, să rîzi de-a mea
[durere.

Vrei poate după carul de nuntă-a mă jeli?
Prea multă bucurie ți-ar fi numa 'ntr'o zi!
Dar, fără să mai cauți aiurea alte glorii,
Tu nu ești mulțumit cu trecutele victorii?
Să cucerești iubirea Troianeii, nu-i de-ajuns
Că 'n fața casei sale, Priam a fost străpuns?
Ucigătoarea-ți mîna în sînu-i se 'mplîntase,
Cătînd un strop de sînge ce vîrsta-i înghețase.
Văzuși scăldată Troia în flacără și fum,
Svîrliși pe Polixene junghiată lîngă drum,
Înspăimîntași chiar Grecii cu furia-ți turbată
Cum poate Andromaca, să nu ți se dea toată?

PYRRHUS

O! știu, știu, Hermiona, ce crunt am răsbunat
 Răpirea mamei tale... Am fost ne 'nduplecat!
 Și de răsipa jertfei, doar ție mă pot plînge...
 Dar vreau să uit trecutul pătat de-atîta sînge.
 De mult citesc în ochiul tău calm, nepăsător,
 Că-a fost copilărie naivul meu amor.
 Și inima-mi, văd bine, supusă sfîciunii,
 Se cuvenea să meargă sub paza 'nțelepciunii.
 Dar remușcarea-i semnul că m'am crezut iubit;
 De unde răutatea să crezi că te-am jienit?
 Tu n'ai avut cu mine o clipă de 'ndrăgire,
 Și m'am temut eu însumi de-o crudă amăgire.
 Se vede, n'a fost scrisul tovarăși să ne fim.
 Din datorie numai voiam să ne 'nsoțim.
 Nu m'ai iubit, — nimica nu ți-ar fi dat în-
 [demnul.

HERMIONA (cu amărăciune)

Nu ! n'ai primit, firește, nicicînd din parte-mi
 [semnul,
 Cînd pentru tine capii Helladei, i-am respins
 Și 'n țara ta eu însămi venit-am dinadins!
 Hellenii mei și-acopăr obrazul de rușine,
 Dar n'am pornit cu dînșii; sînt încă lîngă tine

Le-am poruncit s'ascundă a mele umiliri,
 Căci tot credeam, odată să ieși din rătăciri.
 Necredincios, și încă ți-am dat sufletul dornic,
 O! ce-aș fi fost în stare de-mi rămîneai sta-
 [tornic! ,

Și azi, pe cînd tu, pașnic, prin recele-ți cuvînt
 Vestindu-mi ora nunții, deschizi al meu mor-
 [mînt,

Cînd îmi arăți tu însuți prăpastia adîncă,
 Mă 'ntreb nebună totuși, de nu te iubesc încă!
 Dar dacă împotriva-mi toți Zeii, învrăjbiți,
 Dă altor ochi norocul de tine-a fi iubiți,
 Mă plec; sfîrșește 'n pace dorita-ți cununie, —
 Dar nu silî durerea-mi să-ți serve mărturie,
 E poate cel din urmă cuvînt ce-ți voi în rostî,
 Ci crută-mă, și-amîină serbarea ta o zi.

Vei face ce-i vrea *mîine!* Vielene... nu te-as-
 [cunde...

Innumeri cîte clipe le perzi acî? Răspunde!
 Grăbit să-ți vezi mireasa iubită, strălucind,
 Tu suferi să vezi pe-alta din vremea ta răpînd!
 Da, ochilor li-e teamă comoara să nu-și piardă;
 Nu te mai țin, nu! Du-te mai grabnic și-o
 [desmiardă...

Jură-i și ei credința ce mie mi-ai jurat,

Pătează măreția altarului curat,
 Căci n'o să uite cerul prea drept, și prea cu-
 minte,
 Că te-au legat de mine, aceleași jurăminte.
 Ia-mi inima, și-o calcă pe trepte de altar,
 Dar, — teme-te acolo de geamătu-i amar !

SCENA VI

PYRRHUS, PHOENIX

PHOENIX

Ai auzit, stăpîne? Vezi, nu uita ce spune
 lubita la mînie ; ea vrea să se răsbune !
 Cît despre sprijin, — are, și de prisos, de-ar vrea :
 A Grecilor mînie legată-i de a sa.
 Mai știi ce se întîmplă? Oreste o iubește...

PYRRHUS (preocupat)

M'așteaptă Andromaca... pe fiu-tu păzește.

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I

HERMIONA, CLEONA

HERMIONA (singură)

Ce s'a 'ntîmplat cu mine? Unde mă duc?

[Ce fac?

Un chin ascuns mă arde, și nu știu să-l împac.

Colind ca o nebună palatul în neștire.

Ce clocotește 'n mine? E ură? Ori iubire?

Cu ce ochi, crudul Pyrrhus, plecînd, m'a mă-

[surat!

Nici milă, nici durere... un suflet înghețat...

O umbră de 'ntristare pe chipu-i? O căință?

Nici un suspin! Nimica... Să fie cu putință?

Un mort, mai surd nu este de-l chemi ieșit

[din minți,

Nici lespedea mai rece sub lacrimi ferbinți!..

Și tot îl plîng! In noaptea ce sufletul-mi îneacă,

Simt inima mea slabă, că tot spre el se pleacă...
 Mă tulbură pedeapsa cu care voi să-l cert,
 Și 'n pragul răsbunării, sînt gata vai! să-l iert...
 Dar s'a sfîrșit, nu trebui să-mi cruț dușmanul
 [iară.

Tot mort e pentru mine. — Dar pentru ea?...
 [Să piară!

Trufașul! — de mînia-mi el rîde liniștit.
 Da, speră că furtuna c'un plîns s'a potolit.
 Și cum mă crede slabă, el poate se așteaptă,
 Cu stînga, să împiedic ce fac cu mîna dreaptă.
 Mă judecă tot blîndă, supusă cum am fost.
 Nu! C'un mișel, blîndețea e pururi fără rost.
 Biruitor, în templu el nici se mai întreabă
 Dacă-i dorește viața, sau moartea mai de grabă.
 Și 'n șovăirea-aceasta mă lasă să mă lupt.
 Nu, nu mai stau la gînduri... azi cumpăna
 [s'a rupt.

Putea la urmă singur, sfîrșitul să-și prevadă.
 El puse moartea 'n brațul ce-asupra-i o să cadă.

(cu spaimă și duioșie)

Să moară! El să moară! Și eu îl osîndesc.
 Să cadă jertfă mie și... pentru că-l iubesc!
 Să moară el a cărui viață altă-dată,

Mi-o povesteam uimită cu inima 'ncântată,
 El căruia în taină m'am fost făgăduit
 'Naintea blestematei uniri, ce l-a răpit!
 N'am străbătut eu dară, și marea, și pământul,
 Decît să-i pot deschide cu mîna mea mormîntul!
 Să svîrl pe el țărîna! Ah, până n'o muri...

SCENA II

HERMIONA. CLEONA

HERMIONA

Vai! Ce-am făcut Cleona! E groaznic...
 [dac'ai ști!

Ce face Pyrrhus? Spune...

CLEONA

E 'n culmea fericirii.
 Nu-i muritor mai mîndru în focul 'ndrăgostirii.
 Văzutu-l-am spre templu ce-așteaptă pregătit,
 Cuceritor, ducîndu-și odorul cucerit.
 Ii scînteia 'n privire nădejdea, veselia,
 Se îmbăta de farmec sorbind din ochi soția;
 Slăvită, Andromaca, pe străzi, în splendid car,
 Re'mprospătează faima Troadei, la altar.

Dar chipu-i nici iubirea nici ura n'o mai știe :
Supusă-i fără murmur, și fără bucurie.

HERMIONA

Mișelul! până unde batjocura a 'mpins !
Nu l-ai privit Cleona în ochi, mai dinadins?
Un nour, nu-i umbrește în treacăt fericirea ?
Sus, către-a mea fereastră, deloc n'a 'ntors
[privirea ?
Nu i-ai vorbit? Perechii, tu nu te-ai închinat ?
Cînd te-a văzut, obrazul lui nu s'a 'mpurpurat?
Nu simte trădătorul în sufletu-i mustrare ?
Păstrat-a păn' la urmă senina-i nepăsare ?

CLEONA

Ascultă-mă: minciuna nu-i leac pentru dureri;
Fii tare, căci e groaznic răspunsul care-mi
[ceri:
Pyrrhus e orb; scăparea-i și propria-i mărire
S'au șters cu al tău nume din slaba-i amintire.
N'ar ști de-i calcă în urmă ori dușman ori
[supus,
Căci gîndul lui pe-aripa iubirii zboară dus.
Pe fiul Andromacăi l-a pus sub bună pază;

Aiurea, el primejdii, nici poate să mai vază!
Răspunzător de viața lui, Phoenix l-a mutat,
Intr'altă fortăreață departe de palat.
De cînd e 'n fericire, el altă grijă n'are.

HERMIONA

Imi va plăti cu viața!—Ce-a zis Oreste oare?

CLEONA

Oreste cu Hellenii în templu a venit.

HERMIONA

Ce crezi? de răsbunare, e bine pregătit?

CLEONA

Nu știu.

HERMIONA (cu teamă)

Să mă trădeze Oreste 'n astă oră?
Și el mă părăsește?

CLEONA

Oreste te adoră.

Și totuși în mustrare se sbate 'nveninat,

Știi doar, juraiu a-l pierde cum furia ta cere.
 Simțeam cum îndrăzneala se 'ntunecă și pierе.
 Dar tot pornii spre templu... Hellenii, risipiți,
 În pîlcuri prin mulțime se strecurau grăbiți.
 Când intru, Pyrrhus, mîndru și fără turburare,
 Zărindu-mă, mi-aruncă priviri cutezătoare,
 Batjocurind Hellenii în însuși solul lor,
 Creștea mînia 'ntr'însul mai desprețuitor!
 Apoi, luînd coroana ce'n aur scînteiază,
 Pe fruntea Andromacăi punînd-o, cuvîntează:
 „Coroana și credința regină țî-o închin,
 „Stăpîină fii pe țară, pe inimă-mi, deplin.
 „Chemînd de martori zеii, fac aste jurăminte:
 „Dau fiului meu toată iubirea de părinte;
 „Dușmanul lui, deapururi va fi și-al meu
 [dușman.
 „Îl recunosc drept rege al neamului Troian“.
 Și-atunci, pe cînd poporul plutea în veselie,
 Hellenii izbucniră în strigăt de mînie.
 Cu toții tăbărîră pe rege: n'am găsit
 Un loc, să 'nfig într'însul cît vîrful de cuțit:
 Rîvnea fieștecare întîia lovitură!
 În prada-a mii de brațe ce-l înfășcau cu ură,
 O clipă 'n desnădejde, se apăra smuncind,

Apoi căzù pe treapta altarului răcnind...
 Abia răsbii năvala mulțimii îngrozite,
 Ca să-ți vestesc urgia pedepsei săvârșite.
 Și-acumia, poți fi gata de drum: pornim spre
 [larg:
 Tovarășii te așteaptă cu pînza pe catarg...

HERMIONA

Nelegiuți!

ORESTE

Le iartă, iubito, nerăbdarea!

Ei ți-au răpit, văd bine, zeloșii, răsbunarea.
 Tu vrei de brațu-acesta să cadă doborît,
 Să simtă 'n clipa morții, că tu l-ai omorît
 Dar eu le-am dat îndemnul și pilda 'nflăcărării;
 Eu le-am urnit piciorul în calea răsbunării.
 Tu mîndră fii de faptul năpraznic împlinit:
 Ei săvârșiră-omorul, dar tu l-ai poruncit.

HERMIONA

Nu-ți ușura, viclene, zadarnic mișelia.
 Aiurea în Hellada tu laudă-ți urgia.
 Eu o 'nfierez. Departe de mine, mă 'ngrozești.
 Te-ajungă 'n veci blestemul mîniilor cerești!

De ce să rupi tu firul unei vieți frumoase?
 De unde ți-ai luat dreptul pedepsei nemiloase?
 De ce?— Ați fost în stare, mișei, să mi-l jertfiți,
 Și n'ați rămas în clipa izbirii 'ncremeniți?
 Cine ți-a dat vieța lui sacră 'n stăpînire?
 De ce să moară?

ORESTE

Ceruri! Sînt eu în aiurire?
 Ca să-l ucid, tu însăși, poruncă nu mi-ai dat?
 Aici, adinioare, femeie, — ai uitat ?

HERMIONA

Dar trebui rătăcirii să dai vre-o ascultare?
 Cum n'ai pătruns mai bine ascunsa-mi
 [cugetare?
 Cum n'ai văzut că, 'nvinsă de-al furiei avînt,
 Mințeam cu învoire la fiece cuvînt?
 Și de-aș fi vrut? Tu, însă, s'ascuți era cuminte?
 Nu trebuia de-o sută de ori, mai înainte
 De-a pune tot la cale, să te întrebi ce faci,—
 Să cauți izbucnirea mîniei să mi-o 'mpaci?
 Sau n'ar fi fost mai bine să fugi în largul
 [zării?

Aș fi purtat eu grija de ceasul răsbunării.
 Cine te-aduse unde de loc n'ai fost chemat?
 Iubirea ta! Culege azi rodu-i blestemat!
 Adusu-mi-ai cu tine destăinuindu-ți focul,
 Blestemul ce se ține de tine în tot locul.
 Solia ta, ea numai, în ceas nepotrivit,
 În brațele dușmanei iubitul mi-ai svîrlit.
 Altminteri astăzi poate cu el aș fi dus traiul.
 M'ar fi iubit, sau poate m'ar fi mințit cu
 [graiul...
 Tot n'aș fi fost zdrobită ca 'n ceasul de acum...
 Adio, — du-te singur pe-al soartei tale drum,
 Străină-s de Hellada, și-a ei împărăție —
 De casa, neamul nostru, mă lepăd pe vecie.
 Destul e pentru mine din ei că te-ai născut
 — O iazmă cum nici iadul să facă n'a putut!

SCENA IV

ORESTE (singur)

Aceasta-i Hermiona? Am auzit eu bine?
 Atunci vărsat-am sânge în templu, — pentru
 [cine?
 Un ucigaș în plebe mai mult e pe pământ?

E Pyrrhus care moare, și eu, Oreste *sînt*?
 Cum? 'nnăbuș judecata în sfînta ei lumină,
 Ucid un brav, la care tot sufletu-mi se 'nchină,
 Calc drepturile sacre ce apără pe regi,
 Pe solii unei nații, pe oamenii întregi,
 — Un drept, ce ocrotește altaru 'n strălucire!—
 Și nu-mi înceată-acolo a furiei orbire:
 Mă fac mișel din omul atît de cumpănit,
 Un paricid Oreste! — Ostaș nelegiuit!..
 La ce? Ca o femeie, nerecunoscătoare,
 Să-mi smulgă cu iubirea și cinstea mea, ce
[moare!
 Din morți să'nvie Pyrrhus și tot n'aș fi iertat...
 Cu furia ei numai, vieața mi-am legat.
 Și cînd poruncii sale pui toată grija, truda,
 Ea sîngele lui Pyrrhus, 'napoi mi-l cere, cruda!
 El e iubit, eu monstrul cel biciuit de zei.
 Și-o văd, o văd cum pierde de veci, din ochii mei.
 Cînd drept răsplată-a crimei, visam a ei iubire,
 Mă lasă față 'n față cu-a mea nelegiuire!

SCENA V

ORESTE, PYLADE, SOLDAȚII LUI ORESTE

PYLADE

Stăpîne, 'n clipa asta, primejde-i zăbovirea:
 De 'ntîrziem o clipă, nu mai găsim ieșirea.
 La porți oștenii noștrii abia pot ține piept.
 Mulțimea-i furioasă, scăparea n'o aștept.
 Cuvîntul Andromacăi, l-ascultă toți ostașii;
 Ea astăzi e regina, iar noi sîntem vrăjmașii:
 De Pyrrhus îngrijește cu gînd neprihănit,
 Ca văduvă pioasă, de soțul ei iubit.
 Dă ordin să-l răsbune, și poate că-i e voia,
 Cu noi să se plătească de Hector și de Troia.
 Să n'așteptăm palatul să fie 'mprejmuit.
 Tovarășii ne-așteaptă; pe cînd, îngrămădit,
 În jurul Hermionei norodul se mai ține, —
 Apucă drumul ăsta, și ... să pornim cu bine...

ORESTE

Nu, nu! Spre Hermiona mă duc amicii mei.
 Nu pot să 'ncapă 'n viață, și eu, și ura ei!
 A mea e făr' de legea, a mea și ispășirea...
 Plecați...

PYLADE (călduros)

-Uită femeia ce-ți osîndi iubirea!
În veci vei fi unealta nedreptei ei mîni?
Vrei liniștea s'o cauți plecînd dintre cei vii?
Dac'a murit ea, trebui să mori? E-o rătăcire!

ORESTE

E moartă Hermiona?

PYLADE

Cum? nu ai nici o știre?
Cînd am intrat pe poartă, din fugă am zărit,
Năluca Hermionei cu părul despletit.
Pe-un scut, pe mortul rege pe sus duceau
[ostașii:
Jurau ca să-l răsbune, să-i sfîșie vrăjmașii.
Văzîndu-l Hermiona pe năsălie 'ntins,
Mînia ei prin farmec s'a potolit, s'a stins...
Apoi, scoțînd stiletul, drept, neșovăitoare,
Străpunge sînu-i fraged, se clatină... și moare.

ORESTE

O cer! Fără de milă, în veci pedepsitor,
Puterea ta țî-o măsuri cu slabul muritor!

Avar la fericire și darnic la durere,
 Mă chinuiești cu sete, și mă adapi cu fiere.
 Cu pofta îndârjită a urii mă lovești,
 Căci m'ai născut drept țintă săgeților zeești.
 Sînt umbra desnădejdei de fûrii urmărită.
 Te bucură, muri-voiu, mi-e cupa împlinită.
 Unde-s îndrăgostiții cei doi? — Voiu să petrec.
 In sîngele-amîndoror pe-al meu vreau să-l înnec!
 Aș vrea să-i văd; prin moarte, uni-voiu de vecie,
 Trei inimi, ce vieața n'a pus în armonie.
 Dar, — ce adîncă noapte coboară 'n ochii mei?
 De ce mi-e frig și tremur? Aș vrea să fug...
O zei!
 Ce spaimă-mi cade 'n suflet? Ce vuiet par'că
vine?
 Ah fluviuri de sînge s'asvîrle după mine...

PYLADE (înduioșat)

Stăpîne...

ORESTE (halucinat)

Iarăși Pyrrhus?... și-acî te întîlnesc?
 Vedeai-voi pretutindeni un dușman ce-l urăsc?
 Străpuns de mii cuțite cum mi-ai scăpat?

[vorbește...]

(Scoate un pumnal și se repede spre nălucă)

Așteaptă lovitura ce-ți datoram, — primește!
 A! Ce văd? Hermione în brațe l-a cuprins,
 Il smulge din primejdia ce brațu-mi i-a întins.
 Ce groaznică privire mi-aruncă..., o! ce turmă
 De demoni și de iazme tîrăște pe-a ei urmă!
 Leșiți din iad, o Furii! Dar cui sînt pregătiți
 Toți șerprii ce vă șuer prin plete 'ncolăciți?
 Erynii deșuchiate din fund de iaduri oarbe
 Mă duceți voi în noaptea ce sufletele soarbe?
 Veniți! Oreste-i gata cu voi de veșnic drum.
 Sau nu! 'napoi... lăsați-o pe Hermione-acum.
 Voi nu aveți, ca dînsa, destul venin în cupe.
 Ia-mi inima, iubito, și 'n mii bucăți mi-o rupe!

PYLADE ¹⁾

Prieteni, mintea-și pierde. E timpul să zorim
 De starea lui, mai bine acum ne folosim.
 Să-l ridicăm... Altminteri ne-ar fi o grea povară
 De și-o veni 'n simțire, cu furia lui iară.

VERIFICAT
 2007

La reprezentarea Comediei Franceze ultimele cuvinte ale lui Pylade nu se mai spun. (Nota traducătorului).

VERIFICAT
 1987